

Hotspots van tijdelijke werkloosheid, hotspots van arbeidsmarktdynamiek?

SECTORALE IMPACT, OMVANG EN PROFIEL VAN TIJDELIJKE WERKLOOSHEID IN DE EERSTE MAANDEN VAN DE CORONACRISIS

Tine Vandekerkhove, Ludo Struyven,
Tim Goesaert & Peter Vets

Dynam working paper in het kader van de samenwerking met RSZ, RVA, KSZ, BISA, DWSE en IWEPS

DYNAM

ONDERZOEKSINSTITUUT VOOR
ARBEID EN SAMENLEVING

HOTSPOTS VAN TIJDELIJKE WERKLOOSHEID, HOTSPOTS VAN ARBEIDSMARKTDYNAMIEK?

Sectorale impact, omvang en profiel van
tijdelijke werkloosheid in de eerste maanden
van de coronacrisis

Tine Vandekerkhove, Ludo Struyven, Tim Goesaert & Peter Vets

Dynam working paper in het kader van de samen-werking met RSZ, RVA, KSZ,
BISA, DWSE en IWEPS

DYNAM

Vlaanderen
is werk

COMMENTAAR IS WELKOM ludo.struyven@kuleuven.be; tine.vandekerkhove@kuleuven.be;
tim.goesaert@kuleuven.be

KU Leuven
HIVA - ONDERZOEKSINSTITUUT VOOR ARBEID EN SAMENLEVING
Parkstraat 47 bus 5300, 3000 LEUVEN, België
hiva@kuleuven.be
<http://hiva.kuleuven.be>

D/2020/4718/026 – ISBN 9789088361142

© 2020 HIVA-KU Leuven

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Woord vooraf

Deze nieuwe Dynam paper kwam tot stand dankzij de samenwerking met RSZ, en de drie gewestelijke partners BISA, Departement WSE, en IWEPS. Wij danken alle partners in de Dynam-samenwerking voor hun waardevolle inzichten en commentaar bij voorgaande versie. Voor de data over tijdelijke werkloosheid werd de samenwerking uitgebreid met RVA. We danken in het bijzonder Peter Vets van RSZ (tevens mede-auteur van voorliggende paper), Michiel Segaert en Hildegard Geeraers van de RVA Directie Statistiek, Budget en Studies, alsook Chris Brijs van KSZ voor de data-koppeling.

Dynam en Dynam-Reg

Dynam-Reg is een langlopend project waarin de regionale dynamiek van de Belgische arbeidsmarkt in beeld wordt gebracht, voortbouwend op de Dynam-methodologie. Het doel van het project is de integratie van de vestigingsplaatsinformatie van ondernemingen in de bestaande Dynam-dataset, waarvoor in 2011-2014 de basis is gelegd door RSZ en HIVA-KU Leuven, met steun van Federgon, en deze verder aan te vullen en uit te breiden.

Hiermee wordt het niet alleen mogelijk om een overzicht te geven van het aantal arbeidsplaatsen in elk van de drie gewesten, bijkomend is het mogelijk om de dynamiek achter deze cijfers bloot te leggen: de bruto toe- of afname van het aantal arbeidsplaatsen en werkgevers, de in- en uitstroom van werknemers in elk gewest, de interne verschuivingen binnen ondernemingen die actief zijn in meerdere gewesten.

Het Dynam-Reg project richt zich op reële trends op de arbeidsmarkt en bouwt dan ook verder op de methodologie die erop gericht is de effecten van schijnbare starters en stopzettende bedrijven, en van schijnbare jobcreatie en jobdestructie weg te werken. De uitgebreide Dynam-dataset laat toe om voor de volledige populatie van werknemers de plaats van tewerkstelling te integreren, terwijl tot op heden enkel van uniregionale werkgevers de regionale kenmerken gebruikt werden.

Deze uitbreiding komt tot stand in een samenwerkingsverband met de drie regionale overheden en wordt gecoördineerd door RSZ en HIVA-KU Leuven. De regionale ondersteuning wordt gedragen door IWEPS (l'Institut wallon de l'évaluation, de la prospective et de la statistique), BISA/IBSA (Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse) en het Departement WSE (Werk en Sociale Economie) van de Vlaamse Administratie.

Meer info: www.dynamstat.be

Samenvatting

De intensiteit van de coronacrisis verschilt sterk al naargelang de sector. Deze paper focust op een methode om de mate van heropleving van de verschillende sectoren op de arbeidsmarkt te identificeren, vanuit de vorige recessieperiode, om aldus een inschatting te maken over de potentiële heropleving van sectoren die nu zijn getroffen door de coronacrisis. Deze methode steunt op de dynamiek in de tewerkstelling zoals we deze kunnen ontleden op basis van Dynam-gecorrigeerde data over werkgevers en werknemers in België en in de gewesten. De analyse is gebaseerd op 927 670 werknemers op tijdelijke werkloosheid, of naar schatting minstens 80% van de te verwachten volledige populatie tijdelijk werklozen voor de maand april 2020. Dit komt neer op 23% van de volledige loontrekkende populatie, een aandeel dat voor april nog kan oplopen tot zo'n 28%.

Uitgangspunt: tijdelijke werkloosheid

Vertrekpunt vormen de top 20 meest getroffen sectoren in ons land, die samen instaan voor 34 procent van de totale RSZ-tewerkstelling. Het criterium om een sector te bestempelen als al dan niet zwaar getroffen is het gebruik van tijdelijke werkloosheid. Dit systeem werd opgezet met het uitzonderlijke karakter van corona-overmacht en is toegankelijk voor alle ondernemingen en sectoren. We bekijken hier tijdelijke werkloosheid relatief ten opzichte van de totale tewerkstelling, op basis van RVA-RSZ gekoppelde data uitgevoerd door de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (Data covid-19)¹ en ter beschikking gesteld in het kader van de Dynam-samenwerking. Deze methode geeft het meest correcte beeld van de onderscheiden impact van de crisis op de tewerkstelling in subsectoren, waarbij het effect van de grootte van de sector wordt geneutraliseerd. De 20 meest getroffen sectoren waarop de focus van deze release ligt, staan in voor 69% van alle tijdelijk werklozen in april. Het betreft telkens sectoren met meer dan 10 000 werknemers in dienst. Zeker wat dynamieken op het niveau van de subsector betreft, zijn te kleine sectoren weinig vergelijkbaar met andere sectoren.

Voor een volledig overzicht worden hieronder de top 20 van meest en minst getroffen sectoren weergegeven, ongeacht de sectorgrootte, op basis van het aandeel tijdelijk werklozen ten opzichte van de totale tewerkstelling in de sector.

¹ Voor meer info, zie https://www.ksz-bcss.fgov.be/nl/dwh/dwh_page/content/websites/datawarehouse/data/covid-19.html

De meest en minst getroffen sectoren (voorafgegaan door nace-code): relatieve vergelijking volgens aandeel tijdelijke werkloosheid (april 2020) t.o.v. totale loontrekkende tewerkstelling voor elke subsector op de Belgische arbeidsmarkt

Top 20 meest getroffen sectoren (TW in april) (bovenaan = meest getroffen)	Top 20 minst getroffen sectoren (TW in april) (bovenaan = minst getroffen)
29. Autoassemblage (72,6%)	36. Winning, behandeling en distr. van water* (0%)
51. Luchtvaart* (70,9%)	84. Openbaar bestuur en defensie (0,1%)
13-15. Vervaardiging van textiel, kleding, leer (69%)	19. Cokes en raffinage* (0,2%)
79. Reisbureaus en -organisatoren* (67,7%)	35. Prod. en distr. elektriciteit (0,7%)
45. Handel, onderhoud en reparatie van motorvoertuigen (67,5%)	65. Verzekeringen/fondsen (0,8%)
30. Overige transportindustrie* (66,7%)	21. Farma-industrie (1,3%)
31-32. Meubelfabricatie, overige industrie (61%)	85. Onderwijs (2,5%)
55-56. Horeca (60,5%)	99. Extraterritoriale organisaties en lichamen* (3,5%)
16. Houtindustrie* (54,5%)	53/61. Posterijen, koeriers, telecomm. (3,7%)
96. Overige persoonlijke diensten (53,9%)	97-98. Huishoudens als werkgever* (4,6%)
18. Drukkerijen* (53,2%)	72. Wet. speur- en ontwikkelingswerk (4,8%)
73. Reclame en marktonderzoek (51,7%)	86. Menselijke gezondheidszorg (6,1%)
28. Machinebouw (50,2%)	1. Landbouw (6,6%)
41-43. Bouw (49,4%)	64. Financiële dienstverlening (6,9%)
77. Verhuur en lease (48,8%)	50. Vervoer over water* (10,1%)
95. Reparatie van computers en consumentenartikelen* (47,7%)	94. Verenigingen (10,4%)
80-82. Beveiliging, reiniging en andere onderst. act. (46,8%)	87-88. Maatschappelijke dienstverlening (11,9%)
93. Sport, ontspanning en recreatie (45,9%)	20. Chemie (12,2%)
25. Metaalbewerking (45,5%)	37-39. Afvalbeheer (15,4%)
23. Vervaardiging glas, steen, beton, ... (42,8%)	49. Vervoer te land en via pijpleidingen (17,2%)

* Sectoren met minder dan 10 000 werknemers (niet in verdere analyse betrokken).

Een crisis met verschillende gezichten

De huidige coronacrisis treft de arbeidsmarkt over het volledige spectrum van sectoren. In het begin van de crisis lag de focus vooral bij enkele van de grootste sectoren, zoals de horeca, de uitzendsector en de handel. Behalve de uitzendsector behoren deze sectoren niet tot de zwaarst getroffen sectoren in het licht van de huidige crisis. Als we immers de lens verder verschuiven van hoofdsectoren (nace 1-digit) naar subsectoren (nace 2-digit), dan blijkt (hoofdstuk 2) dat achter deze eerste, meest zichtbare laag van sectoren (horeca, handel, ...), een minder zichtbare laag van sectoren schuilt die een nog sterkere impact ervaren. Het betreft sectoren die we klassiek opmerken in tijden van economische crises, met als exponent enkele typische industriële sectoren waaronder de autoassemblage (zwaarst getroffen sector) en de textielindustrie.² Deze sectoren scoren hoog inzake tijdelijke werkloosheid in de beginmaanden van de coronacrisis (april), en dit om verschillende redenen. Initieel werden zij getroffen door het probleem van de veilige werkvloer, waarbij *social distancing* te allen tijde gewaarborgd moest worden. Dit zorgde (in de meeste gevallen) voor een sterke productiviteitsdaling. Daarnaast kenden heel wat ondernemingen een terugval van de export en/of toelieferingen, door (internationaal) haperende productieketens. Gezien de genoemde sectoren sterk afhankelijk zijn van de buitenlandse vraag naar intermediaire en investeringsgoederen, zullen ze mogelijk ook op langere termijn verder lijden onder de crisis. Deze exportgevoelige industriële sectoren,

² Deze sectoren verdwijnen uit beeld bij een focus op hoofdsectoren, gezien er ook enkele grotere industriële sectoren zijn waar de impact van de crisis beperkt blijft (farmasector, chemie, raffinage).

die intussen het productieproces corona-proof hebben gemaakt, dreigen immers, mogelijk door een gedaalde vraag naar producten, ook slachtoffer te worden van de economische crisis volgend op de gezondheidscrisis.

De situatie op de regionale arbeidsmarkten wijkt enigszins af van het globale nationale beeld, zeker in het Brussels Gewest dat een afwijkende sectorale samenstelling kent. Qua tijdelijke werkloosheid (absoluut) neemt de bouwsector een minder prominente plaats in, terwijl enkele kleinere sectoren zwaarder worden geraakt (onder andere de sectoren van de film/televisie/radio en de post, koeriers en telecommunicatie). In het Waals Gewest valt opnieuw de bouwsector op, maar dan vooral omdat deze proportioneel zwaar wordt geraakt. In april zijn hier 35% van alle tijdelijk werklozen gesitueerd, terwijl er slechts 29% van de werknemers in de bouw actief is binnen het Waals Gewest. De sectorale impact voor de Vlaams Gewest is het meest vergelijkbaar met de Belgische arbeidsmarkt. Meest opvallend is de beveiliging en reiniging, waar 60% van alle tijdelijk werklozen zijn gesitueerd (terwijl 57% van alle tewerkstelling in het Vlaams Gewest is gesitueerd).

Tot slot merken we op dat ook in de minder getroffen sectoren, zoals de gezondheidszorg, een tewerkstellingsimpact van de crisis optreedt. Deze is niet volledig zichtbaar in de cijfers van tijdelijke werkloosheid: de gezondheidszorg draaide immers op volle toeren verder. Toch zien we hier een sterke daling van het aantal ontvangen vacatures (VDAB). Tegelijk, en enigszins contrasterend, valt op dat vanuit alle sectoren, ook de zwaarst getroffen, nog steeds vacatures worden ontvangen. De vacaturemarkt is dus niet volledig stilgevallen, ook niet in die sectoren die te maken kregen met een verplichte sluiting.

Hoge dynamiek betekent mogelijk sneller herstel

Elke sector kent zijn eigen arbeidsmarktdynamiek, en het verloop van de bewegingen van in- en uitstroom, startende en stoppende ondernemingen, jobcreatie en jobdestructie verschilt sterk al naargelang de sector. Op basis van de periode sinds de voorgaande crisis, blijkt dat binnen de meest getroffen sectoren vooral dienstensectoren als de horeca en de sectoren van de sport, ontspanning, recreatie en de kunst en amusement een grote jaar-op-jaar dynamiek laten optekenen. Zo worden hier in normale tijden aan een hoog tempo jobs gecreëerd, maar gaan er evenzeer veel jobs verloren. Ook het aantal bedrijven dat wordt opgestart of stopgezet ligt hier hoog. Een verklaring voor dit dynamische karakter is dat de investeringskost voor de oprichting van nieuwe ondernemingen hier laag ligt en dat de bestaande ondernemingen doorgaans jonger en kleiner zijn. Daartegenover staan de zwaar getroffen industriële sectoren zoals de vervaardiging van glas, steen, beton of de kunststof-industrie, waar de dynamieken van jobs, werkgevers en werknemers typisch gezien laag blijven. Dit is te verklaren door de hoge investeringskosten die hier spelen voor het oprichten van nieuwe ondernemingen of voor het aanpassen van de productiecapaciteit. In deze sectoren is de netto-evolutie pre-corona erg beperkt of zelfs negatief.

Over een periode van de afgelopen 15 jaar omvatte de Belgische arbeidsmarkt, zoals bekend, niet één maar twee tewerkstellingsdips (hoofdstuk 1). De eerste dip in 2008-2009 (in directe navolging van de bankencrisis) werd nog gevolgd door een tweede dip in 2012-2013, die met twee opeenvolgende jaren van een negatieve netto-evolutie dieper sneed dan de eerste. Na deze dubbele dip-periode begon een geleidelijk herstel van de arbeidsmarkt, dat qua bruto-jobcreatie (zonder de jobverliezen mee te rekenen) pas in 2016-2017 zijn hoogtepunt bereikt. De netto-evolutie bleef ook na 2016-2017 nog verder positief evolueren, wat betekent dat de Belgische arbeidsmarkt een vrij lange periode van aanhoudende netto-tewerkstellingsgroei heeft gekend.

Interessant is verder dat de voorgaande periode, sinds de crisis van 2008, wijst op een verband tussen de dynamiek van een sector en het vermogen om sneller herop te leven na een periode van laagconjunctuur. We verwachten daarom dat de dienstensectoren met een hoge dynamiek, denk aan de horeca of de kunst-en amusementssector, sneller kunnen heropleven na de huidige crisisperiode dan de traag evoluerende en weinig dynamische industriële sectoren (hoofdstuk 3). Al betekent herstel niet noodzakelijk dat dezelfde mensen aan de slag blijven en dezelfde ondernemingen blijven bestaan. Een snel herstel zal verder afhangen van enkele dwingende randvoorwaarden, zoals het op gang komen van het culturele en verenigingsleven, het toerisme, de koopkracht en binnenlandse consumptie, de normalisering van de internationale economie en de hardnekkigheid van het coronavirus waarmee het allemaal begon.

Het instroomprofiel in de meest getroffen sectoren: jongeren zijn extra kwetsbaar

Ook al kan een hoge dynamiek in een sector wijzen op een sneller herstel, 'veel dynamiek' betekent niet steeds 'positieve dynamiek'. Zo is het profiel van instroom in de zwaarst getroffen en meest dynamische dienstensectoren (onder andere horeca; reclame en marktonderzoek; beveiliging en reiniging; sport, ontspanning en recreatie; creatieve activiteiten, kunst en amusement) eerder kwetsbaar: we zien een concentratie van vaak zwakkere profielen, in relatief meer flexibele en volatiele jobs. Bovendien stromen deze werknemers vooral in in zeer kleine ondernemingen die het zelf moeilijker krijgen door de crisis. Dit is anders in de industriële sectoren, waar vooral mannelijke arbeiders instromen in voltijdse contracten, slechts uitzonderlijk in jobs met een duurtijd van minder dan een kwartaal. De ondernemingen zijn hier ook over het algemeen groter en ouder, en dus beter bestand tegen faillissementen.

Iets wat alle sectoren verder gemeen hebben, is het hoge aandeel van jongeren in de aanwervingen (hoofdstuk 4). Het jongste profiel van instroom komt voor in de overige persoonlijke diensten (39%), detailhandel (34%), sport, ontspanning en recreatie (34%), handel in motorvoertuigen (31%) en horeca (29%). Dit maakt jongeren kwetsbaar op twee manieren: (1) wie recent is aangeworven zal mogelijk als eerste moeten uitstromen eens het systeem van tijdelijke werkloosheid is opgeheven en de onderneming zich nog steeds in moeilijkheden bevindt (het LIFO-principe); en (2) door de daling van het aantal aanwervingen ten gevolge van deze crisis dalen de kansen van jongeren op een (nieuwe) job.

Conclusie

De centrale stelling van deze paper is dat tijdelijke werkloosheid wegens corona, eens voldoende valide gegevens voorhanden, toelaat om de sectoren te onderscheiden qua huidige en potentiële tewerkstellingsimpact. Ten eerste toont een dergelijke analyse de verschillende omvang en graad waarin sectoren worden getroffen door de crisis. Ten tweede toont de analyse dat hiermee verschillende profielen van werknemers en werkgevers samenhangen. De belangrijkste les voor beleid is de noodzaak om in de aanpak van de crisis sectoraal te finetunen, met oog voor de sectorale eigenheid. Heel wat maatregelen die door de overheid worden genomen houden hier al rekening mee, denk aan maatregelen voor financiële steunverlening in de horeca of maatregelen voor het bevorderen van een vlotte arbeidsorganisatie in de detailhandel en voedingssector (onder meer de vrijstelling van belasting voor vrijwillige overuren, versoepeling van de werktijden, ...).³

Daarnaast, en minstens even belangrijk, moet er ook aandacht gaan naar de blijvende overschotten van werknemers in enkele sectoren, en het spiegelbeeld ervan, de tekorten in andere sectoren. Deze problemen vergen een sectoroverstijgende of intersectorale aanpak. Het betreft bijvoorbeeld de samenwerking tussen bedrijven om pieken en dalen ten gevolge van de crisis op te vangen, en het

³ Zie <https://vlaio.be/nl/begeleiding-advies/heropstart-na-corona/nood-aan-financiële-ademruimte/sectorale-steunmaatregelen>

begeleiden van bedreigde of afgedankte werknemers naar een andere job, mogelijk over de sectorgrenzen heen. Het belang van deze en andere initiatieven voor reallocatie van personeel zal des te meer aan belang winnen naarmate het beroep op tijdelijke werkloosheid - en dus de crisis zelf - langer blijft duren.

Inhoud

Woord vooraf	3
Samenvatting	5
1 Globale trend van de arbeidsmarktdynamiek	13
1.1 Evolutie van de jobdynamiek op het Belgische niveau	13
1.2 Evolutie van de jobdynamiek op de regionale arbeidsmarkten	15
1.3 Evolutie van de jobdynamiek per hoofdsector	16
2 De sectorale impact van de covid-19 crisis in termen van tijdelijke werkloosheid	19
2.1 Uitgangspunt: tijdelijke werkloosheid	19
2.1.1 Aandeel tijdelijk werklozen per subsector ten opzichte van de totale tewerkstelling	20
2.1.1.1 De 30 meest getroffen sectoren	20
2.1.1.2 Het volledige spectrum van sectoren volgens het aandeel tijdelijk werklozen	22
2.1.1.3 Samenvattend	24
2.1.2 Aantal tijdelijk werklozen per subsector	25
2.1.3 Tijdelijke werkloosheid op de regionale arbeidsmarkten	27
2.2 De top 20 meest getroffen sectoren	31
3 Arbeidsmarktdynamiek in de 20 meest getroffen subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt	33
3.1 Jobdynamiek voor de 20 meest getroffen subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt	33
3.2 Werkgeversdynamiek in de meest recente periode voor de 20 meest getroffen subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt	35
3.3 Werknemersdynamiek in de meest recente periode voor de 20 meest getroffen subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt	36
3.4 Samenvattend: lange termijn-evolutie van de dynamiek voor de 20 meest getroffen subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt	38
4 Profiel van werknemers en werkgevers binnen de 20 meest getroffen subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt	41
4.1 Werknemersprofiel van de instroom in de 20 meest getroffen subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt	41
4.2 Werkgeversprofiel in de 20 meest getroffen subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt	43
4.3 Profiel van de tijdelijk werklozen	45
bijlage 1 Bijlage	47

1 | Globale trend van de arbeidsmarktdynamiek

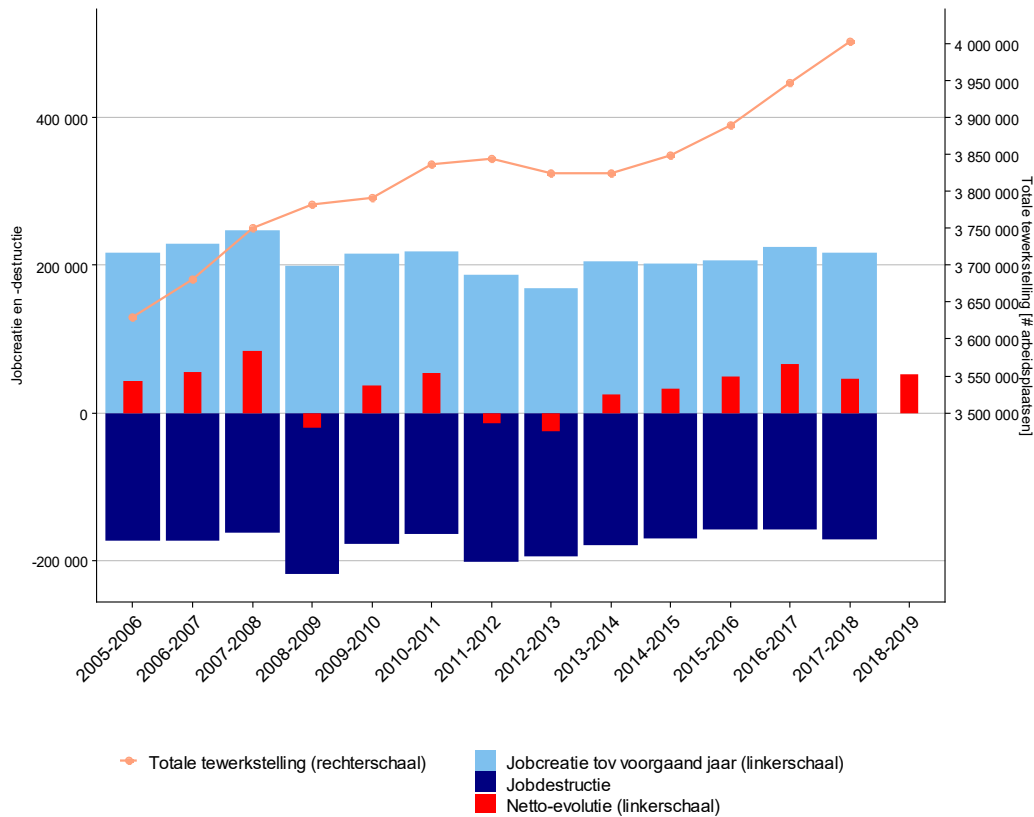
Arbeidsmarktdynamiek is van alle tijden. De lange-termijntrend van de Belgische en regionale arbeidsmarkten vertoont een gestaag evoluerend patroon van jaarlijkse bewegingen in de omvang van in- en uitstromende werknemers, jobcreatie en -destructie, en startende en stopzettende werkgevers. In gebruikelijke statistieken over de tewerkstellingsevolutie in ons land blijven deze bruto-componenten doorgaans verscholen, of ze worden niet binnen een coherent kader verbonden en geanalyseerd. Om de tewerkstellingsomvang bij werkgevers doorheen de tijd te vergelijken, is het bovendien van belang om te corrigeren voor schijnbare veranderingen ten gevolge van ‘events’ die een gewijzigd ondernemingsnummer tot gevolg hadden (bv. bij fusies, ander administratief statuut) zonder dat dit leidde tot een reële verandering in de personeelsomvang. Hiervoor is in samenwerking met de RSZ een methodologie toegepast, de zogenoemde Dynam-correctiemethode.

Wat bij elke nieuwe release van Dynam-data weer opvalt, zijn de grote verschillen tussen en binnen sectoren op de arbeidsmarkt. Vooraleer daarop in te gaan, vertrekken we van het globale beeld van de trend in arbeidsmarktdynamiek. Met de Dynam-tijdreeks overzien we de periode vanaf 2005-2006, het vroegste meetpunt in Dynam, tot de periode 2017-2018. Recentere periodes met ramingen tot op vandaag komen aan bod in de Dynam-release van het najaar 2020.

1.1 Evolutie van de jobdynamiek op het Belgische niveau

Deze eerste sectie zoomt in op de evolutie van de jobdynamiek en de tewerkstelling gedurende de afgelopen 13 jaar. Het betreft de periode pre-corona, met een terugblik op een periode van herstel en hoogbloei (2014-2019) komende uit een crisisperiode die 5 jaar aansleepte (2008-2013). De coronacrisis startte met een aanbodschock en evolueert naar een vraagschock, zonder dat het gevaar van een heropflakking van het virus is geweken. In dat opzicht is het een unieke crisis. Maar tegelijk zijn er ook lessen te trekken uit het verloop van de voorgaande recessie en het herstel dat erop volgde. De jaarlijkse netto-evolutie en de onderliggende brutostromen zijn weergegeven in figuur 1.1. De linkerschaal van de figuur bevat de bruto-jobdynamiek en de netto-tewerkstellingsevolutie sinds 2005. Op de rechterschaal is de evolutie van de totale tewerkstelling af te lezen.

Figuur 1.1 Jaarlijkse bruto jobcreatie en –destructie tegen de achtergrond van de netto-evolutie (kleinste balkjes) en de totale loontrekkende tewerkstelling (doorlopende lijn) voor de Belgische arbeidsmarkt (#, 2005.2-2018.2)

* De netto-evolutie in 2018-2019 is gebaseerd op cijfers van de RSZ (snelle ramingen)
Bron © Dynam-dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven

De voorgaande recessie omvatte, zoals bekend, niet één maar twee dips op de arbeidsmarkt. De eerste dip in 2008-2009 werd nog gevolgd door een tweede dip in 2012-2013, die met twee opeenvolgende jaren van een negatieve netto-evolutie dieper sneed dan de eerste. Het begon met de bankencrisis, die vooral economisch sterk voelbaar was. Op de arbeidsmarkt bleef het verlies in arbeidsplaatsen nog beperkt (netto-evolutie van -20 000 jobs). Bovendien keerde de dip in één jaar tijd naar opnieuw een tewerkstellingsgroei (+38 000 jobs). Net als de huidige coronacrisis werd deze dip aanvankelijk op grote schaal ondervangen door maatregelen zoals de toenmalige economische werkloosheid voor arbeiders, aangevuld met tijdkrediet voor bedienden. Daarnaast werden overuren teruggedrongen, werden aflopende contracten niet verlengd en daalde de inzet van uitzendarbeid. De tweede dip sneed economisch minder diep, maar was des te meer en langer voelbaar in de tewerkstellingscijfers. Die periode werd gekenmerkt door herstructurerings- en besparingsgolven.⁴ De tewerkstelling kromp sterk, met een dieptepunt in 2012-2013 van netto 25 600 verloren jobs. Deze krimp kwam er vooral door een sterke terugval van de jobcreatie; er werden jaarlijks nog slechts 169 000 jobs gecreëerd, het laagste peil ooit in de voorbije vijftien jaar. Na deze dubbele dip-periode begon een geleidelijk herstel van de arbeidsmarkt, dat qua bruto-jobcreatie (zonder de component van jobdestructie mee te rekenen) pas in 2016-2017 zijn hoogtepunt bereikte. De arbeidsmarkt had met andere woorden ongeveer 5 jaar nodig om de Grote Recessie te verwerken. De netto-evolutie bleef sinds 2016-2017 jaar na jaar sterk positief, wat betekent dat de Belgische arbeidsmarkt een vrij lange periode van aanhoudende netto-tewerkstellingsgroei heeft gekend.

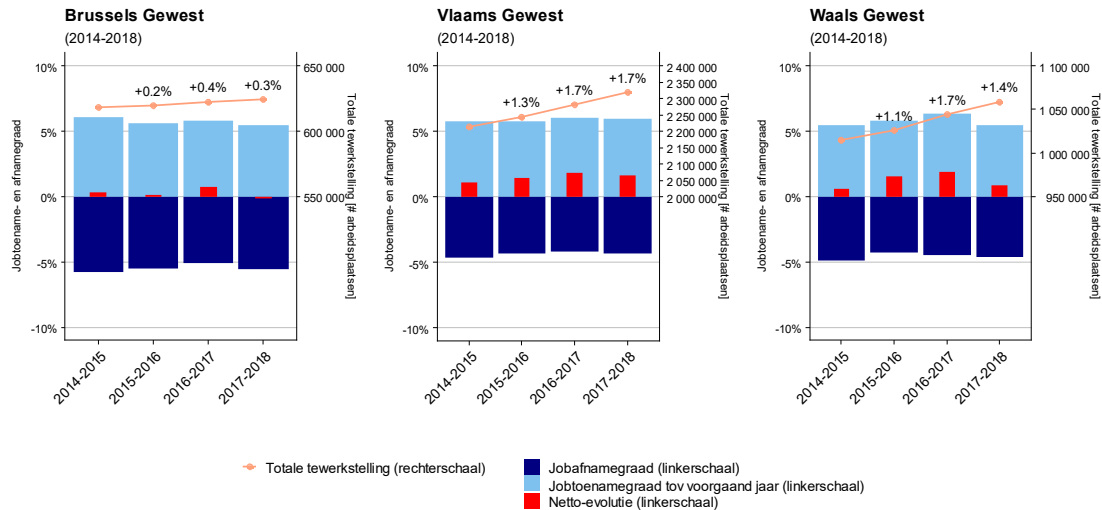
⁴ Waarvan vele reeds geïniteerd in de nasleep van 2008, of als gevolg van in 2008 uitgestelde investeringen.

De tewerkstelling tot slot, weergegeven door de lijn bovenaan figuur 1.1, kende over de volledige periode een sterk stijgend verloop. In de periode 2017-2018 zien we zo een gemiddeld totaal van meer dan 4 000 000 arbeidsplaatsen. Deze groei werd door de eerste en de tweede dip in de voorgaande crisis telkens licht afgeremd, om nadien weer sterk te stijgen. Al duurde de val in de totale tewerkstelling tijdens de tweede dip twee opeenvolgende jaren. Of dat ook zo zal zijn in de huidige coronacrisis, zal ditmaal niet alleen afhangen van de economische heropleving maar ook van het verdere verloop van de gezondheids crisis en de komst van een vaccin.

1.2 Evolutie van de jobdynamiek op de regionale arbeidsmarkten

Voor de regionale jobdynamiek start de tijdreeks van de regionaal volledig accurate gegevens op basis van vestigingen in een gewest, met de periode 2014-2015, dus na de tweede crisisdip. Deze evolutie wordt weergegeven in figuur 1.2.

Figuur 1.2 Jaarlijkse bruto jobtoename en -afnamegraad tegen de achtergrond van de netto-evolutie (kleinste balkjes) en de totale loontrekkende tewerkstelling (doorlopende lijn) voor de regionale arbeidsmarkten (#, 2005.2-2018.2)

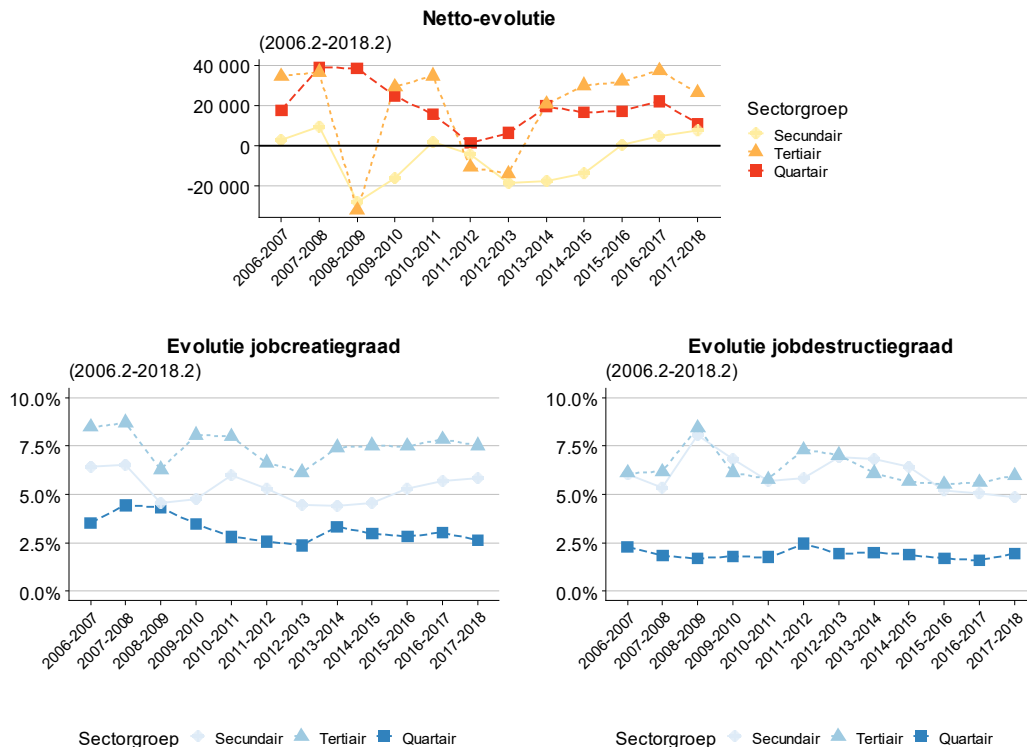
Bron © Dynam-Reg dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven

De Vlaamse en Waalse arbeidsmarkten laten in figuur 1.2 een vrij gelijklopend beeld optekenen: de herstelperiode na de tweede crisisdip uit zich vanaf 2014-2015 in een stijgende jobcreatie – die iets meer uitgesproken is in het Waals Gewest – terwijl de jobdestructie daalt. Dit resulteert telkens in een positieve netto-evolutie. In de laatste periode (2017-2018) zien we dan weer een licht dalende jobcreatie, die opnieuw meer tot uiting komt in het Waals Gewest, in combinatie met een licht oplopende jobdestructie. In beide gewesten zien we een herstel op het hoogste punt in de periode 2016-2017. Voor beide grotere gewesten loopt de curve van de totale tewerkstellingsomvang opwaarts. Ook de groeivoeten tonen een gelijkaardige stijgende evolutie, al is de groeivoet in de meest recente periode 2017-2018 in het Vlaams Gewest (1,7%) wel hoger dan in het Waals Gewest (1,4%). Voor het kleinere Brussels Hoofdstedelijk Gewest is er een eerder haperend verloop in de bruto jobcreatie. In combinatie met een aflopende jobdestructie leidt dit tot een nauwelijks stijgende netto-evolutie. De trend van de totale loontrekkende tewerkstelling in het Brussels Gewest is stijgend, maar de groeivoeten liggen beduidend lager dan in de twee andere gewesten (0,3% in 2017-2018).

1.3 Evolutie van de jobdynamiek per hoofdsector

De verschillende evolutie van de regionale arbeidsmarkten hangt onder meer samen met de sectorale samenstelling van de economie. Deze sectie start met een analyse op niveau van de drie hoofdsectoren. Figuur 1.3 schetst de netto- en bruto-evolutie van de secundaire (industrie en bouw), tertiaire (commerciële diensten) en quartaire sector (overheid en niet-commerciële diensten) vanaf de periode 2006-2007. Een definitie van deze hoofdsectoren, en de ressorterende subsectoren, is weergegeven in de bijlage (tabellen b1.1 tot b1.4). Voor de vergelijkbaarheid van hoofdsectoren zijn de jobcreatie- en destructiegraden weergegeven per hoofdsector. Deze worden berekend door de respectieve jobcreatie en –destructie te delen door het totale aantal arbeidsplaatsen per sector.

Figuur 1.3 Jaarlijkse bruto jobcreatie en jobdestructie (in graden) per hoofdsector en netto-evolutie (bovenste grafiek) voor de Belgische arbeidsmarkt (# & %, 2006-2018)

Bron © Dynam-dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven

Figuur 1.3 laat duidelijk de twee dips op de Belgische arbeidsmarkt zien zoals besproken in figuur 1.1. Deze zijn vooral zichtbaar in de secundaire en tertiaire sector: de netto-evolutie daalt er in beide periodes sterk, veroorzaakt door een dalende jobcreatie en een stijgende jobdestructie. Het is daarna vooral in de tertiaire groep dat de netto-evolutie snel heropleeft, door een snelle heropleving van de jobcreatie in combinatie met minder jobdestructie. In de secundaire sector verloopt dit herstel moeizamer. De jobcreatiegraad in de secundaire sector blijft over de hele periode ruim onder deze van de tertiaire sector. Het is, globaal genomen, de tertiaire sector die zorgt voor bruto jobcreatie.

Opmerkelijk in de evolutie van de jobdestructiegraad is de wisselende positie van de tertiaire en de secundaire sector. Vooral de tertiaire sector betaalt het gelag van de tweede dip. Hier speelt mee dat de bouw en industrie vlotter een beroep konden doen op de buffer van economische werkloosheid. In volle herstel, sinds de periode 2015-2016, ligt de jobdestructiegraad in de tertiaire sector weer

boven deze van de secundaire sector. Dit heeft te maken met sectoren zoals banken en verzekeringen, die niet ontsnappen aan disruptieve ontwikkelingen ten gevolge van digitalisering en globalisering.

De quartaire sector tot slot kent globaal genomen minder dynamiek. Het betreft voor het grootste deel overheidssectoren die over het algemeen weinig beïnvloed worden door recessies.⁵ Hier speelt in grote mate dan ook het element van jobstabiliteit, met weinig jobcreatie en -destructie. In de huidige coronacrisis zijn in de beginfase ook de bouw en de tertiaire diensten bij de direct getroffen sectoren. Volgende sectie gaat daar dieper op in.

⁵ Hoewel andere quartaire sectoren zoals de maatschappelijke dienstverlening; de sport, ontspanning en recreatie en de creatieve activiteiten, kunst en amusement een gemiddeld genomen hogere jaar-op-jaar dynamiek kennen (zie hoofdstuk 3).

2 | De sectorale impact van de covid-19 crisis in termen van tijdelijke werkloosheid

Welke impact heeft de coronacrisis op de tewerkstelling in de verschillende economische sectoren van onze arbeidsmarkt? De definitieve impact zullen we pas achteraf kunnen opmeten, maar de gegevens over tijdelijke werkloosheid bieden wel al een goed houvast om de onmiddellijke gevolgen voor de tewerkstelling in kaart te brengen en op te volgen. Deze paper focust op de beginmaanden van de crisis: de maand maart, waarin we allen wakker werden met de nieuwe realiteit van het virus, en de maand april, waarin het een (voorlopig?) hoogtepunt bereikte. Hele sectoren werden gesloten, andere sectoren gingen op eigen initiatief dicht, terwijl de vitale sectoren op volle toeren bleven draaien. De Belgische regering reageerde vroegtijdig met een breed toegankelijk, royaal en eenvoudig stelsel van tijdelijke werkloosheid wegens corona-overmacht. De crisis was ongezien, zo ook de tijdelijke werkloosheid als eerste buffer tegen de crisis en het verlies van jobs. De tot hiertoe beschikbare gegevens over de sectorale impact op basis van tijdelijke werkloosheid of andere indicatoren (bv. omzetverlies, dreiging van faillissement) geven slechts een partieel beeld. Deze paper is gebaseerd op uitgebreider gegevens van de RVA en legt de focus op het niveau van de 63 subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt, in relatie tot tijdelijke werkloosheid. We meten de impact zowel in relatieve termen (welke subsectoren worden proportioneel hard getroffen) als in absolute termen (welke subsectoren liggen aan de basis van de grote omvang van het aantal tijdelijk werkloze werknemers).

2.1 Uitgangspunt: tijdelijke werkloosheid

Voor deze paper maken we gebruik van gegevens over tijdelijke werkloosheid bij de RVA, gebaseerd op de uitbetalingsgegevens en de aanvragen door werkgevers. De reden waarom we ons baseren op deze indicator heeft alles te maken met het uitzonderlijk karakter ('corona-overmacht') waarmee het stelsel werd opgezet. Het is toegankelijk voor alle ondernemingen en sectoren, ongeacht het statuut (arbeider-bediende) en ongeacht of het gaat om een onderneming in moeilijkheden. De maandelijkse data over tijdelijke werkloosheid werden ontwikkeld door een koppeling van RVA-RSZ-data, uitgevoerd door de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (Data covid-19)⁶ en ter beschikking gesteld in het kader van de Dynam-samenwerking. De gegevens beschikbaar begin juni 2020 zijn grotendeels volledig voor de maanden maart en april 2020, en worden maandelijks geüpdatet.

De dataset voor april omvat een totaal van 927 670 werknemers op tijdelijke werkloosheid⁷, of naar schatting minstens 80% van de te verwachten volledige populatie tijdelijk werklozen voor de maand april 2020⁸. In totaal waren er in maart 2020 op het einde van het kwartaal 4 035 393 loontrekkenden in dienst. Het globale aandeel tijdelijk werklozen in april komt met andere woorden, op basis van voorlopige data, op 23% van de totale loontrekkende tewerkstelling. Dit aandeel zal mogelijk nog oplopen tot zo'n 28%⁹. In een vervolgpaper plannen we een verdere focus op de finale gegevens

⁶ Voor meer info, zie https://www.ksz-bcss.fgov.be/nl/dwh/dwh_page/content/websites/datawarehouse/data/covid-19.html

⁷ De cijfers voor de maand maart zijn gebaseerd op 918 055 tijdelijk werklozen. Bij het ter perse gaan stond de teller op 925 859. Dit zal mogelijk nog met 3% oplopen.

⁸ De cijfers voor april werden door de RVA opgesteld op basis van het aantal uitbetalingen op de 11de dag van de maand mei. RVA past deze statistieken in de loop van de maand niet meer aan. Bij het ter perse gaan stond de teller op 947 563 tijdelijk werklozen. RVA verwacht nog een verdere stijging met zo'n 20%, tot mogelijk 1 163 000 tijdelijk werklozen in de maand april.

⁹ Immers: 1 163 000 verwachte tijdelijk werklozen in april / 4 035 393 loontrekkenden.

betreffende het profiel en de dynamiek van tijdelijke werkloosheid in maart/april en mogelijk ook mei/juni.

Er zijn verschillende manieren om de data over tijdelijke werkloosheid te analyseren (o.a. naar werkgever/werknemer, absoluut/relatief, naar arbeidsvolume). We beperken deze paper tot de uitbetalingsgegevens van de werknemers in het stelsel, en geven deze zowel in absolute als relatieve matstaven weer. Verder focussen we in onze analyses telkens op het niveau van de subsector (nace 2), een niveau dat meer inzichten biedt in de sectorale verscheidenheid van tijdelijke werkloosheid dan het niveau van hoofdsectoren. Hiertoe maken we een indeling van subsectoren in navolging van de NBB, waarbij we enkele 2-digit activiteiten bundelen. Per grafiek is een sleutel voor de sectorcodes weergegeven.

Tijdelijke werkloosheid mag dan al een grote ecologische validiteit¹⁰ hebben als indicator voor de impact op tewerkstelling, niet alle effecten van de crisis worden erdoor gevat. Uitzendkrachten bijvoorbeeld komen slechts in beperkte mate in aanmerking voor tijdelijke werkloosheid. Verder gaan ondernemingen die vaak gebruik maken van tijdelijke of uitzendcontracten in recessie- of crisisperiodes net eerst de inzet van deze tijdelijke krachten verminderen, vooraleer in het eigen personeelsbestand te knippen of tijdelijke werkloosheid aan te vragen. Hierdoor kan de impact van de crisis in sectoren met een groot aandeel tijdelijk of uitzendarbeiders licht onderschat worden. Dit is ook meteen de reden waarom in voorliggende analyse van de sectorale impact de uitzendsector erg laag scoort, terwijl gegevens van Federgon aangeven dat de sector wel degelijk een aanzienlijke impact kent in de beginmaanden van de coronacrisis.

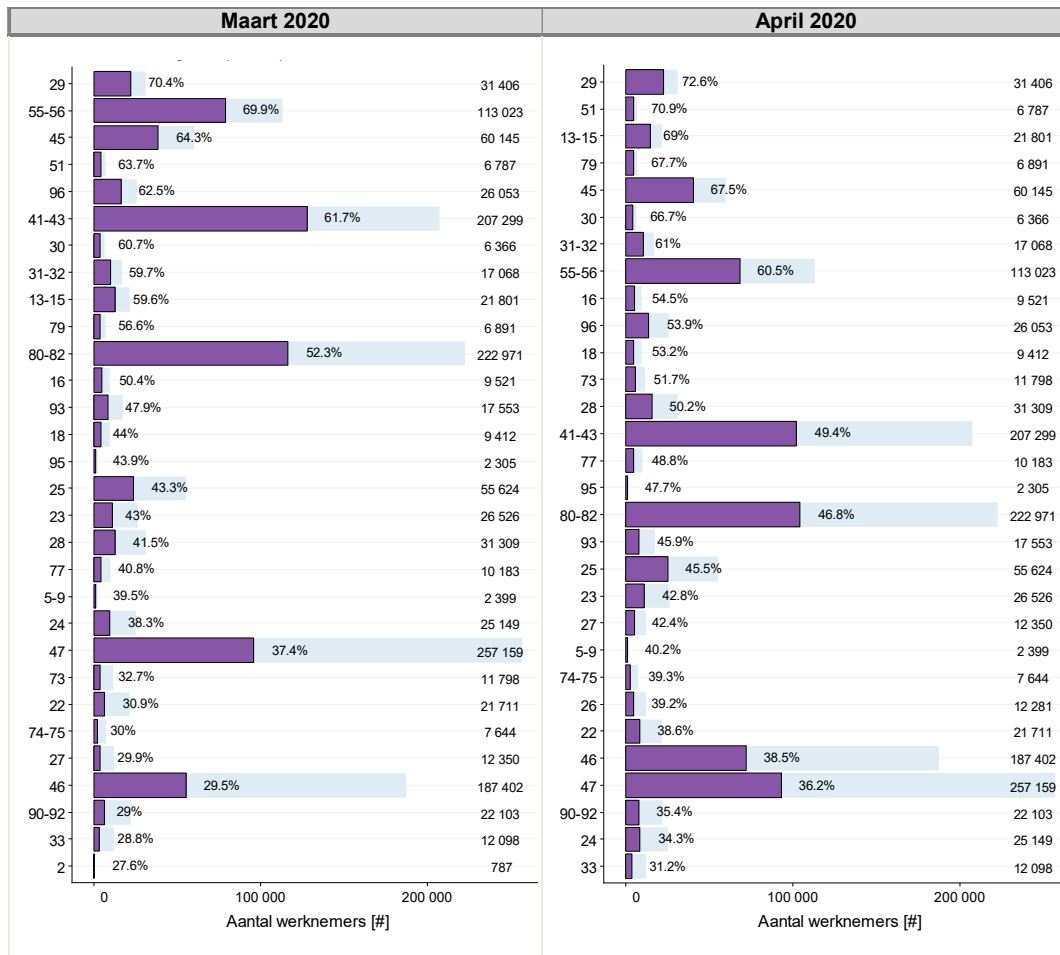
2.1.1 Aandeel tijdelijk werklozen per subsector ten opzichte van de totale tewerkstelling

2.1.1.1 De 30 meest getroffen sectoren

We starten dit hoofdstuk met een blik op het relatieve aandeel tijdelijk werklozen per subsector op de Belgische arbeidsmarkt, om zo een inschatting te kunnen maken van welke subsectoren proportioneel hard werden geraakt op de korte termijn door de huidige crisis. Hiervoor plaatsen we het aantal tijdelijk werklozen per sector (in maart en april 2020) in relatie tot de totale tewerkstelling per sector (op het einde van de maand maart 2020). We bekijken in grafiek 2.1 de top 30 subsectoren, naar dalend relatief belang. In het paars is het aantal tijdelijk werklozen weergegeven, in het lichtblauw kan de totale tewerkstelling per sector worden afgelezen. De percentages geven het aandeel tijdelijk werklozen per sector ten opzichte van de totale tewerkstelling. We merken op dat de evolutie van maart over april op basis van het aandeel arbeidsvolume dat in de sector verloren is gegaan aan tijdelijke werkloosheid zeker voor de sectoren die het snelts zijn heropgestart ook interessant kan zijn. Dit zullen we in een vervolgpaper bekijken.

¹⁰ Ecologische validiteit geeft een idee over de mate waarin onderzoeksresultaten overeenkomen met de alledaagse praktijk. In dit geval geven de cijfers over het gebruik van tijdelijke werkloosheid een mooi beeld van de werkelijkheid en laten ze toe iets te zeggen over de korte termijn impact van de huidige corona-crisis op de arbeidsmarkt. De ecologische validiteit is hoog.

Figuur 2.1 De top 30 subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt met het grootste aandeel werknemers op tijdelijke werkloosheid ten opzichte van de totale loontrekkende tewerkstelling (TW, maart-april 2020; loontrekkende tewerkstelling, maart 2020)

Primaire en secundaire sector			
2. Bosbouw (A)	5-9. Mijnbouw (B)	13-15. Vervaardiging van textiel, kleding, leer (C)	16. Houtindustrie (C)
18. Drukkerijen (C)	22. Kunststoffenind. (C)	23. Vervaardiging glas, steen, beton, ... (C)	24. Metaalproductie (C)
25. Metaalbewerking (C)	26. Vervaardiging elektronica (C)	27. Vervaardiging elektrische apparaten (C)	28. Machinebouw (C)
29. Autoassemblage (C)	30. Overige transportind. (C)	31-32. Meubelfabricatie, overige industrie (C)	41-43. Bouw (F)
Tertiaire sector			
33. Reparatie en installatie machines (C)	45. Handel, onderhoud en reparatie van motorvoertuigen (G)	46. Groothandel en handelsbem. (excl. motorvoertuigen) (G)	47. Detailhandel (excl. motorvoertuigen) (G)
51. Luchtvaart (H)	55-56. Horeca (I)	73. Reclame en marktonderzoek (M)	74-75. Overige wet. act./veterinaire diensten (M)
77. Verhuur en lease (N)	79. Reisbureaus en -organisatoren (N)	80-82. Beveiliging, reiniging en andere onderst. act. (N)	95. Reparatie van computers en consumentenartikelen (S)
96. Overige persoonlijke diensten (S)			
Quartaire sector			
90-92. Creatieve act., kunst, amusement (R)	93. Sport, ontspanning en recreatie (R)		

* De subsectoren zijn per maand weergegeven in dalende volgorde (relatief).

** De aantallen aan de rechterkant van de figuur betreffen het aantal loontrekkenden dat actief is per sector.

** De letters in de tabel, weergegeven na elke subsector, geven het nace 1-digit niveau aan waartoe de sector behoort.

Bron © Dynam-dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven & RVA

Wat meteen opvalt in figuur 2.1, is dat in relatieve termen de autoassemblage en de luchtvaart zowel in maart als april naar voor komen als sectoren met het grootste aandeel tijdelijke werkloosheid. In april 2020 maakte meer dan 70% van het personeel in deze sectoren gebruik van het systeem. Ten gevolge van het sluiten van de grenzen werden de Belgische luchthavens dan ook gesloten voor het publiek, en werden alle activiteiten rond persoonsvervoer vanuit de luchthavens stopgezet. Met de geleidelijke opening van de sector, per 15 juni 2020, verwachten we in de komende maanden een geleidelijke afname van het aantal tijdelijk werklozen in de sector, zonder evenwel snel terug te keren naar het niveau van voor de coronacrisis. In de autoassemblage betreft het vaak grote ondernemingen, die gedurende de duurtijd van de strenge maatregelen de activiteiten tijdelijk moesten stopzetten.

Als we verder kijken naar welke subsectoren vertegenwoordigd zitten in de top 30, dan valt het grote aantal industriële subsectoren op. Maar liefst 14 van de 21 subsectoren uit nace C (waaronder de industriële sectoren ressorteren) vinden we terug in de top 30, alle sectoren die uit beeld verdwijnen bij een focus op het nace 1-digit niveau. Bovenaan in de groep staat de autoassemblage (nace 29; 72,6%), gevolgd door de textielsector (nace 13-15; 69,0%) en de overige transportindustrie (nace 30; 66,7%). Bij de tertiaire sector vallen vooral de sectoren reisbureaus- en organisatoren (nace 79; 67,7%) en handel, onderhoud en reparatie van motorvoertuigen (nace 45; 67,5%) op, in de quataire sector betreft het culturele (nace 90-92; 65,4%) en recreatieve sectoren (nace 93; 45,9%).

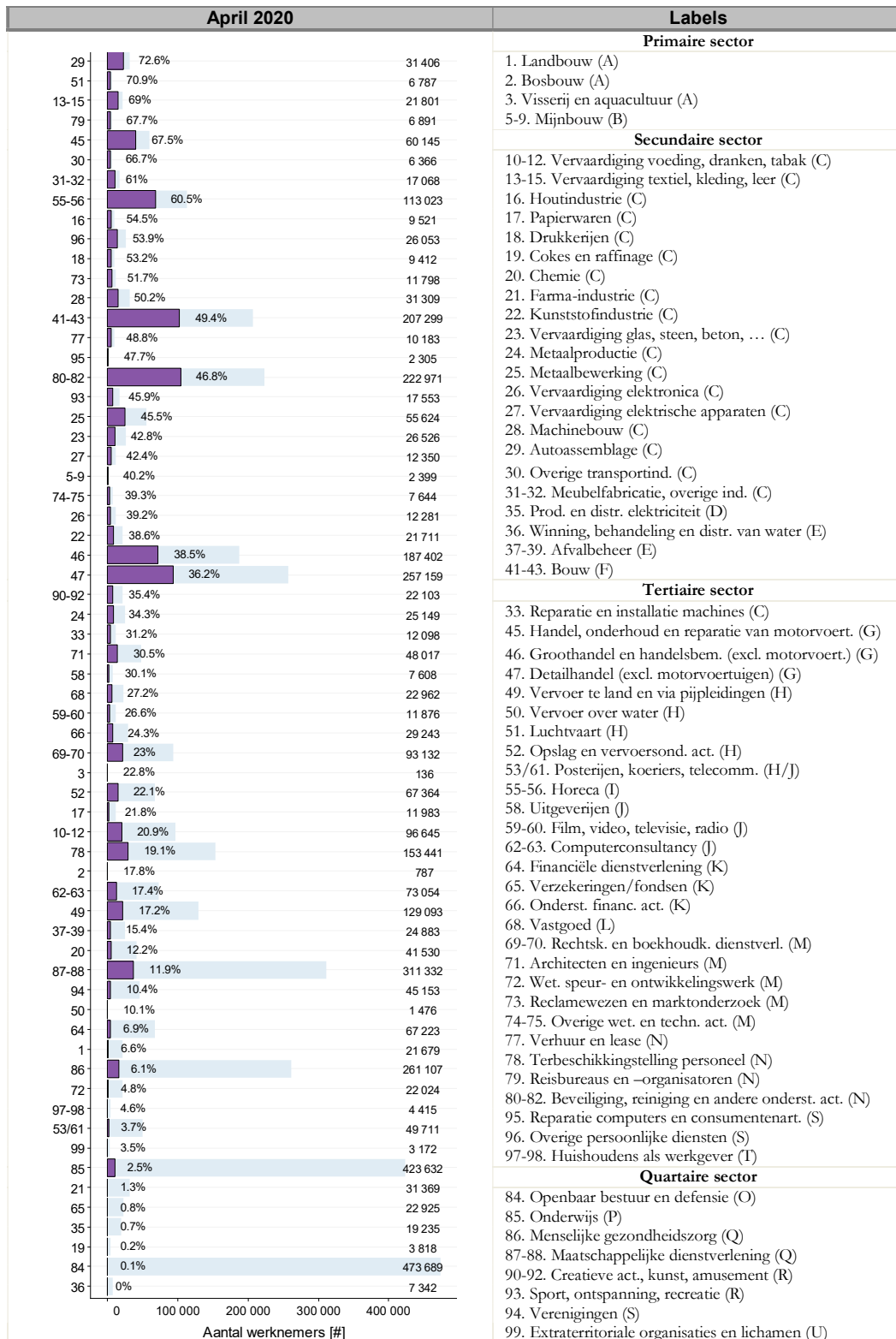
Tot slot vinden we ook enkele grotere sectoren terug in de top 30: het betreft sectoren die erg belangrijk zijn voor de tewerkstelling op de Belgische arbeidsmarkt. Zo kenden de bouw (nace 41-43), horeca (nace 55-56) en beveiliging en reiniging (nace 80-82), samen goed voor 13,5% van de totale Belgische loontrekkende tewerkstelling, in april nog steeds een aandeel van 30% tijdelijk werklozen.¹¹ Dit betreft wel een daling van zo'n 5 procentpunt in vergelijking met maart, met dien verstande dat het nog gaat om onvolledige RVA-gegevens. De drie getroffen sectoren die tot de grootste sectoren op de arbeidsmarkt behoren, zakken hierdoor enkele plaatsen in de ranking met andere sectoren. Ook het aandeel van werknemers in tijdelijke werkloosheid neemt af in verhouding tot het totale aantal werknemers in de sector. Verwacht wordt dat dit aandeel ook de komende maanden verder zal dalen, eens de corona-maatregelen verder worden afgebouwd.

2.1.1.2 Het volledige spectrum van sectoren volgens het aandeel tijdelijk werklozen

Aan het andere uiteinde van de verdeling van meest getroffen sectoren bevinden zich de sectoren die nauwelijks of niet worden geraakt. Figuur 2.2 geeft het aandeel tijdelijk werklozen weer voor alle 63 subsectoren.

¹¹ Merk op dat dit aandeel, vooral in het geval van de horeca, mogelijk een onderschatting is van de werkelijke impact van de crisis. We hebben voor deze sector geen zicht op het aantal stopgezette tijdelijke contracten, flexijobs of studentenjobs.

Figuur 2.2 De 63 subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt volgens het aandeel werknemers op tijdelijke werkloosheid ten opzichte van de totale loontrekkende tewerkstelling (TW, april 2020; loontrekkende tewerkstelling, maart 2020)

* De subsectoren zijn weergegeven in dalende volgorde (relatief).

Bron © Dynam-dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven & RVA

Onderaan het spectrum, bij de sectoren die slechts in geringe mate of geen beroep doen op het stelsel van tijdelijke werkloosheid, zien we meteen de grootste twee sectoren op de Belgische arbeidsmarkt (figuur 2.2). Het betreft het openbaar bestuur en defensie (nace 84), waar 0,1% van de werknemers op tijdelijke werkloosheid zijn beland, en het onderwijs (nace 85), waar dit aandeel met 2,5% ook erg laag blijft. Beide ressorteren onder de quartaire sector, en worden bovendien gefinancierd door de overheid. Daarnaast vallen ook de sectoren menselijke gezondheidszorg (nace 86; 6,1%) en maatschappelijke dienstverlening (nace 87-88; 11,9%) onder deze noemer; ook hier blijft het aandeel tijdelijk werklozen relatief laag. Dat staat in sterk contrast met de andere, niet overheids-gefinancierde quartaire sectoren. Zo worden de amusements- en recreatiesector erg zwaar getroffen (beide subsectoren werden al in figuur 2.1 weergegeven).

Figuur 2.2 toont verder ook enkele industriële sectoren onderaan het spectrum (nace C). Zo maken de ondernemingen in de cokes- en raffinagesector (nace 19) voor slechts 0,2% van het totale aantal werknemers gebruik van het systeem van tijdelijke werkloosheid. Ook in de farma-industrie (nace 21; 1,3%) en in mindere mate in de chemie (nace 20, 12,2%) blijft dit aandeel laag. Deze vaststelling, in combinatie met het grote aantal industriële sectoren in de top 30 van meest getroffen sectoren (figuur 2.1), toont de grote variatie binnen de hoofdsector industrie. Tot slot vinden we ook de sector van de landbouw (nace 1; 6,6%) vrij onderaan het spectrum terug. De landbouw is vrij uniek in deze crisis, gezien hier een tekort aan werkkrachten optreedt in plaats van een vermindering van werk, zoals in de meeste andere sectoren.¹² Volgens de VDAB werden in de primaire sector in april 2020 129% meer vacatures ontvangen dan in dezelfde periode vorig jaar.

We kunnen de cijfers over het aantal ontvangen vacatures (VDAB) verder in relatie plaatsen tot de data over tijdelijke werkloosheid. Vacatures geven een indicatie van de aanwervingsdynamiek bij werkgevers (zie hoofdstuk 3). Vacaturegegevens reveleren twee contrasterende realiteiten. Enerzijds valt op dat vanuit alle sectoren, ook de zwaarst getroffen sectoren, nog steeds vacatures worden ontvangen. De dynamiek in deze sectoren is met andere woorden niet volledig stilgevallen, ondanks verplichte sluitingen of extra maatregelen waarmee ze te kampen kregen. We zien hier wel een grote differentiatie: op basis van het aandeel tijdelijk werklozen zien we bijvoorbeeld weinig verschil tussen de bouwsector en de horeca, terwijl in de horeca de vermindering in aantal vacatures dubbel zo hoog ligt dan in de bouw. Anderzijds valt op dat in bijna alle sectoren het aantal vacatures sterk is teruggevallen, ook in de minst zwaar getroffen sectoren. In de openbare besturen zijn 46% minder vacatures ontvangen in april 2020 in vergelijking met april 2019. In het onderwijs is dit aandeel zelfs 65% lager.

2.1.1.3 Samenvattend

Tabel 2.1 geeft een schematisch overzicht van de top 10 van meest en minst getroffen sectoren in figuur 2.2. Maatstaf is het aandeel van de werknemers in het stelsel van tijdelijke werkloosheid in verhouding tot het totaal aantal werknemers per subsector. Om de grootte van de sectoren te verdisconteren, maken we een opdeling naar de grootte van de sector. We delen de 63 subsectoren op de arbeidsmarkt op in vijf kwintielen, gaande van zeer grote sectoren tot zeer kleine sectoren.¹³ We rangschikken de top 10 van meest en minst getroffen sectoren op basis van dit continuüm van sectoren.

¹² Dit tekort wordt veroorzaakt door de vele seizoenarbeiders die omwille van de lockdown niet naar België kunnen/willen afzakken. Zie <https://www.dynamstat.be/nl/te-weinig-werkkrachten-land-en-tuinbouw>

¹³ We delen de populatie van subsectoren in kwintielen op, op basis van het aantal loontrekkende werknemers in elke subsector. We zorgen dat de cutoff tussen de 5 gedefinieerde groepen telkens een afgerond cijfer betreft, waarbij de kloof tussen elke groep duidelijk zichtbaar is. De opdeling naar sectoren volgens sectorgrootte is in bijlage opgenomen (tabel b1.5).

Tabel 2.1 Top 10 van de meest en minst getroffen sectoren volgens sectorgrootte voor de Belgische arbeidsmarkt, volgens het aandeel werknemers op tijdelijke werkloosheid ten opzichte van de totale loontrekkende tewerkstelling (TW, april 2020; loontrekkende tewerkstelling, maart 2020)

	Top 10 zwaarst getroffen sectoren (1 = meest getroffen)	Top 10 minst zwaar getroffen sectoren (1 = minst getroffen)
Zeergrote sector	55-56. Horeca (8)	84. Openbaar bestuur en defensie (2) 85. Onderwijs (7)
Grote sector	45. Handel, onderhoud en reparatie van motorvoert. (5)	53/61. Posten, koeriers, telecom. (9)
Middelgrote sector	29. Autoassemblage (1) 13-15. Vervaardiging textiel, kleding, leer (3) 96. Overige persoonlijke diensten (10)	65. Verzekeringen/fondsen (5) 21. Farma-industrie (6)
Kleine sector	31-32. Meubelfabricatie, overige ind. (7)	35. Prod. en distr. elektriciteit (4)
Zeerkleine sector	51. Luchtvaart (2) 79. Reisbureaus en -organisatoren (4) 30. Overige transportind. (6) 16. Houtindustrie (9)	36. Winning, behandeling en distr. van water (1) 19. Cokes en raffinage (3) 99. Extraterritoriale organisaties en lichamen (8) 97-98. Huishoudens als werkgever (10)

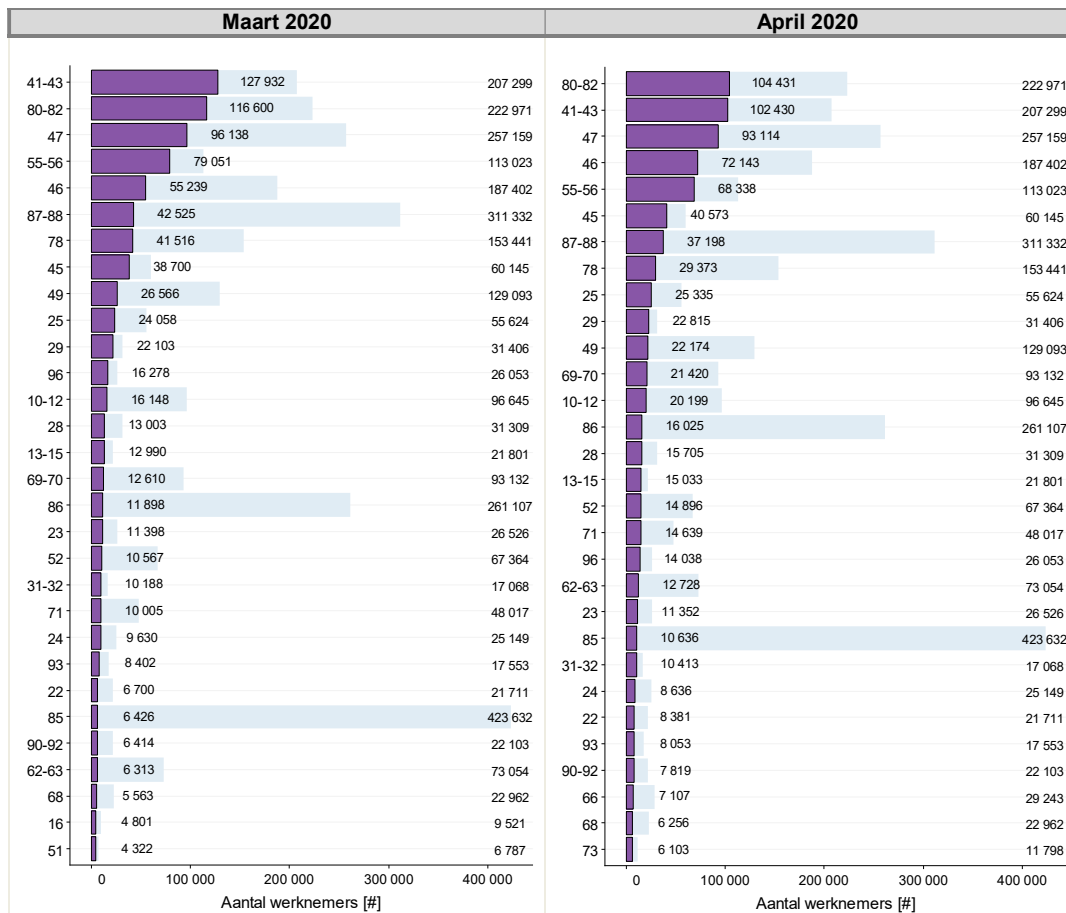
* De getallen weergegeven naast het label van de subsector geven weer welke plaats de sector inneemt binnen de top 10.

Bron © Dynam-dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven & RVA

2.1.2 Aantal tijdelijk werklozen per subsector

Een tweede manier om de cijfers over tijdelijke werkloosheid te analyseren, betreffen de absolute gegevens over het aantal tijdelijk werklozen per subsector. De absolute cijfers zijn een maatstaf voor de kwantitatieve impact van de crisis over alle sectoren heen. Logischerwijze komen hierdoor de grotere sectoren duidelijker naar voor. Een top 30 van subsectoren in dalende volgorde, volgens de absolute aantallen tijdelijk werklozen, wordt in figuur 2.3 weergegeven.

Figuur 2.3 De top 30 subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt met het grootste aantal werknemers op tijdelijke werkloosheid (TW, maart-april 2020; loontrekkende tewerkstelling, maart 2020)

Secundaire sector			
10-12. Vervaardiging voeding, dranken, tabak (C)	13-15. Vervaardiging van textiel, kleding, leer (C)	16. Houtindustrie (C)	22. Kunststoffenind. (C)
23. Vervaardiging glas, steen, beton, ... (C)	24. Metaalproductie (C)	25. Metaalbewerking (C)	28. Machinebouw (C)
29. Autoassemblage (C)	31-32. Meubelfabricatie, overige industrie (C)	41-43. Bouw (F)	
Tertiaire sector			
45. Handel, onderhoud en reparatie van motorvoertuigen (G)	46. Groothandel en handelsbem. (excl. motorvoertuigen) (G)	47. Detailhandel (excl. motorvoertuigen) (G)	49. Vervoer te land en via pijpleidingen (H)
51. Luchtvaart (H)	52. Opslag en vervoersond. act. (H)	55-56. Horeca (I)	62-63. Computer-consultancy (J)
66. Onderst. financ. act. (K)	68. Vastgoed (L)	69-70. Rechtsk. en boekhoudk. dienstverl. (M)	71. Architecten en ingenieurs (M)
73. Reclamewezen en marktonderzoek (N)	78. Terbeschikkingstelling personeel (N)	80-82. Beveiliging, reiniging en andere onderst. act. (N)	96. Overige persoonlijke diensten (S)
Quartaire sector			
85. Onderwijs (P)	86. Menselijke gezondheidszorg (Q)	87-88. Maatschappelijke dienstverlening (Q)	90-92. Creatieve act., kunst, amusement (R)
93. Sport, ontspanning en recreatie (R)			

* De subsectoren zijn per maand weergegeven in dalende volgorde (absoluut).

Bron © Dynam-dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven & RVA

Volgens de ranking van subsectoren met het grootste absolute aantal tijdelijk werklozen (figuur 2.3) staan de beveiliging en reiniging (nace 80-82; 104 431 TW), de bouw (nace 41-43; 102 430 TW) en de detailhandel (nace 47; 93 114 TW) bovenaan. De groothandel (nace 46; 72 143 TW) en de horeca (nace 55-56; 68 338 TW) vervolledigen de top vijf. Deze eerste vijf sectoren waren in maart goed voor ruim 51% van het totale aantal tijdelijk werklozen, in april is dit nog 47%. Het aantal tijdelijk werklozen in deze grote sectoren van maart naar april lijkt te dalen (op basis van niet volledige gegevens). De cijfers geven een eerste indicatie van beginnend herstel eens de lockdown in enkele belangrijke sectoren wordt opgeheven. Mogelijkerwijze zet die evolutie zich door bij nog andere sectoren vanaf mei.

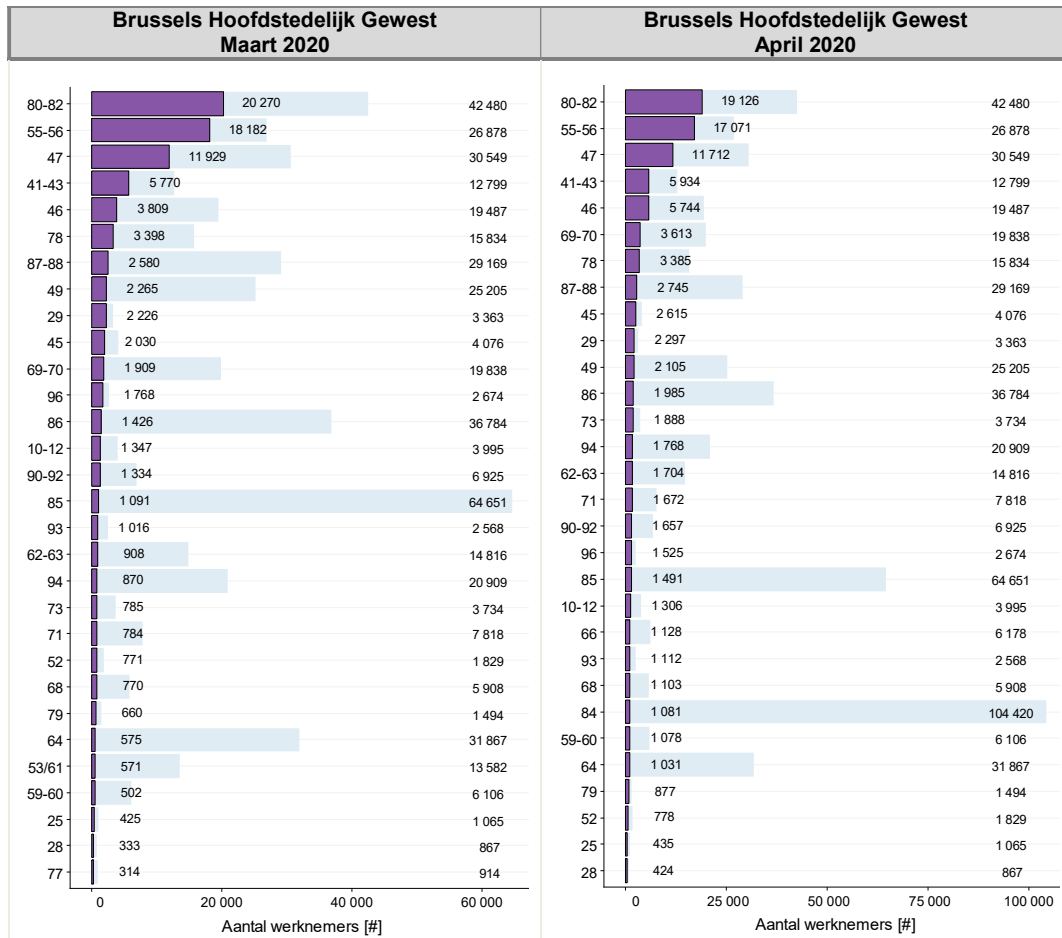
Ook heel wat industriële subsectoren halen de absolute ranking (top 30) van tijdelijke werkloosheid per subsector, zoals de metaalbewerking (nace 25) of de autoassemblage (nace 29). In eerste instantie worden zij in volle corona-crisis getroffen door moeilijkheden met de aanvoer van onderdelen en/of de noodzaak om het productieproces op een veilige manier te laten lopen. Mogelijk zal ook de hierna volgende economische crisis zich de komende maanden nog extra laten voelen in deze exportgevoelige industriële sectoren, maar dan eerder door een gedaalde vraag naar producten.

De cijfers voor de eerste twee beginmaanden van de coronacrisis, maart en april, tonen een dubbele beweging. Aan de ene kant blijken de absolute aantallen van tijdelijk werklozen in enkele grote subsectoren, waaronder de horeca (nace 55-56) en de bouw (nace 41-43), reeds te dalen, met dien verstande dat het nog gaat om onvolledige RVA-gegevens. Aan de andere kant zijn er andere sectoren waar de aantallen toenemen (vooral in de industriële sectoren; nace 10-12, nace 13-15, nace 28, ...). Voor de komende maanden verwachten we dat voor sectoren (horeca, bouw, groot- en detailhandel) die uit de lockdown worden verlost en geleidelijk herstellen, tijdelijke werkloosheid een beperktere rol zal gaan spelen. Ook voor industriële sectoren (auto, metaal) verwachten we voor mei en juni een daling tijdelijke werkloosheid, doordat het productieproces coronaproof werd gemaakt. Voor sectoren waarvoor het herstel na de lockdown moeizamer zal verlopen (luchtvaart, reisbureaus, verhuur), zal tijdelijke werkloosheid nog een grotere rol spelen.

2.1.3 Tijdelijke werkloosheid op de regionale arbeidsmarkten

Naast de impact van de crisis op de Belgische arbeidsmarkt als geheel, kan ook gekeken worden naar de mate waarin belangrijke sectoren in elk van de gewesten afzonderlijk gezien een beroep doen op het systeem van tijdelijke werkloosheid. De volgende figuren geven de top 30 weer van meest getroffen sectoren per gewest op basis van de werkplaats of vestigingsplaats. In het groen (tabel) is telkens weergegeven welke sectoren niet worden teruggevonden in de top 30 op nationaal niveau. Het overzicht van de volledige ranking van de 63 subsectoren op basis van de relatieve maatstaf is opgenomen in bijlage.

Figuur 2.4 De top 30 subsectoren op de Brusselse arbeidsmarkt met het grootste aantal werknemers op tijdelijke werkloosheid (TW, maart-april 2020; loontrekkende tewerkstelling, maart 2020)

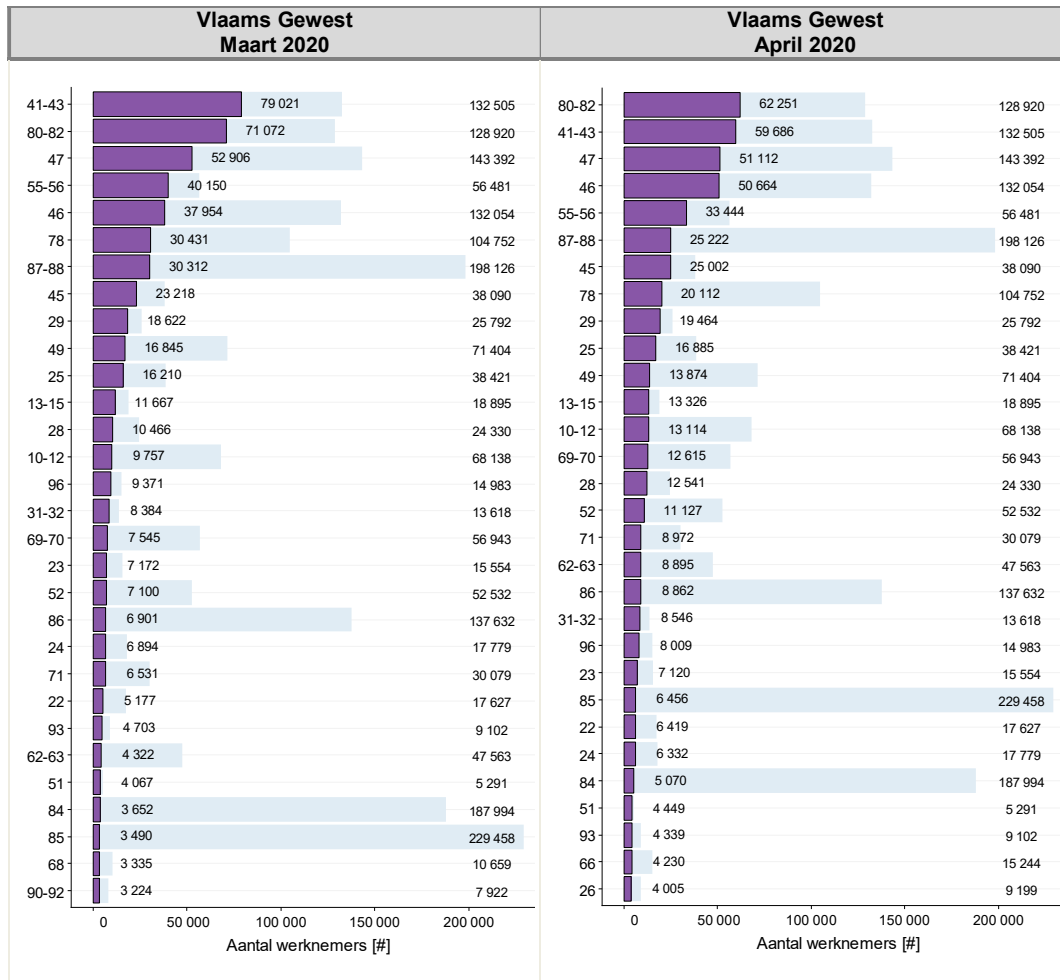
Secundaire sector			
10-12. Vervaardiging voeding, dranken, tabak (C)	25. Metaalbewerking (C)	28. Machinebouw (C)	29. Autoassemblage (C)
41-43. Bouw (F)			
Tertiaire sector			
45. Handel, onderhoud en reparatie van motorvoertuigen (G)	46. Groothandel en handelsbem. (excl. motorvoertuigen) (G)	47. Detailhandel (excl. motorvoertuigen) (G)	49. Vervoer te land en via pijpleidingen (H)
52. Opslag en vervoersond. act. (H)	53/61. Posterijen, koeriers, telecomm. (H/J)	55-56. Horeca (I)	59-60. Film, video, televisie, radio (J)
62-63. Computerconsultancy (J)	64. Financiële dienstverlening (K)	66. Onderst. financ. act. (K)	68. Vastgoed (L)
69-70. Rechtsk. en boekhoudk. dienstverl. (M)	71. Architecten en ingenieurs (M)	73. Reclamewezen en marktonderzoek (M)	77. Verhuur en lease (N)
78. Terbeschikkingstelling personeel (N)	79. Reisbureaus en -organisatoren (N)	80-82. Beveiliging, reiniging en andere onderst. act. (N)	96. Overige persoonlijke diensten (S)
Quartaire sector			
84. Openbaar bestuur en defensie (O)	85. Onderwijs (P)	86. Menselijke gezondheidszorg (Q)	87-88. Maatschappelijke dienstverlening (Q)
90-92. Creatieve act., kunst, amusement (R)	93. Sport, ontspanning en recreatie (R)	94. Verenigingen (S)	

* De subsectoren zijn per maand weergegeven in dalende volgorde (relatief).

**De gekleurde vakken geven de subsectoren weer die niet worden teruggevonden in de top 30 (absoluut) binnen de volledige Belgische arbeidsmarkt.

Bron © Dynam-Reg dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven & RVA

Figuur 2.5 De top 30 subsectoren op de Vlaamse arbeidsmarkt met het grootste aantal werknemers op tijdelijke werkloosheid (TW, maart-april 2020; loontrekkende tewerkstelling, maart 2020)

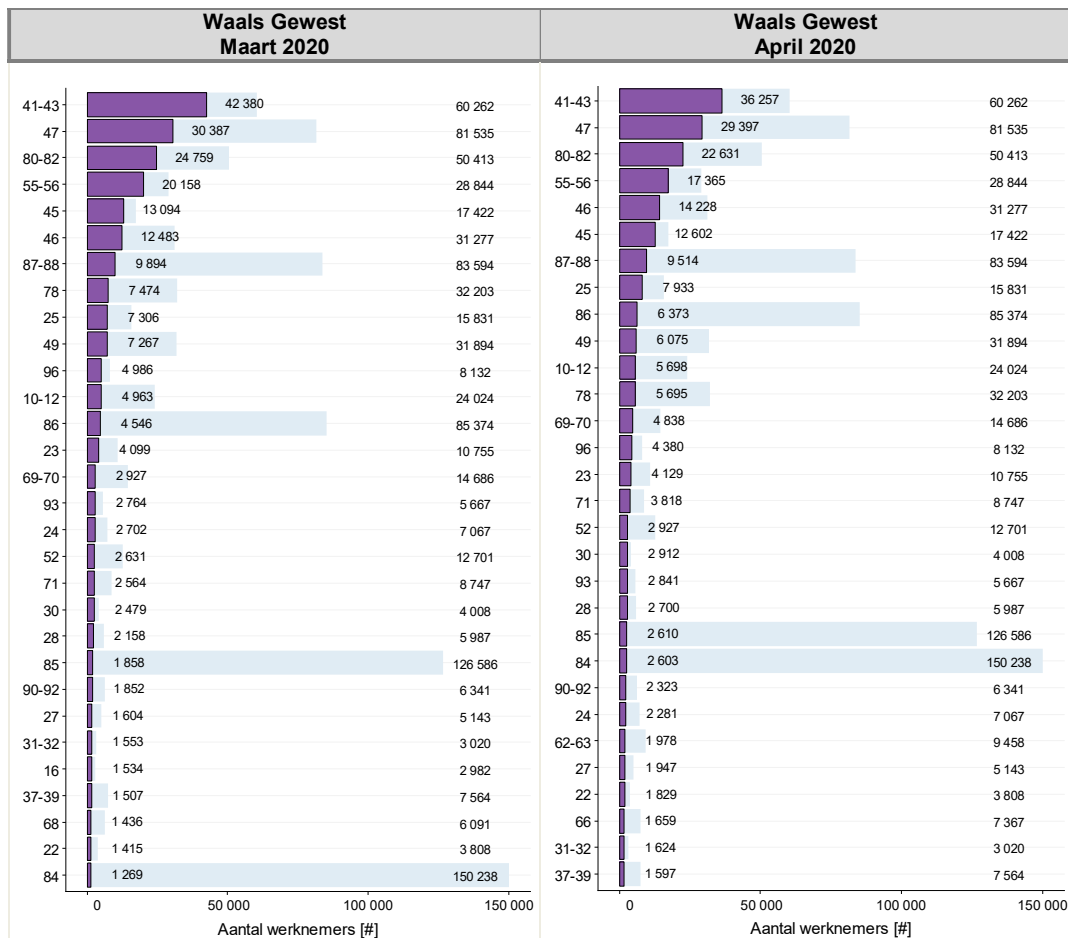
Secundaire sector			
10-12. Vervaardiging voeding, dranken, tabak (C)	13-15. Vervaardiging van textiel, kleding, leer (C)	22. Kunststoffenind. (C)	23. Vervaardiging glas, steen, beton, ... (C)
24. Metaalproductie (C)	25. Metaalbewerking (C)	26. Vervaardiging elektronica (C)	28. Machinebouw (C)
29. Autoassemblage (C)	31-32. Meubelfabricatie, overige industrie (C)	41-43. Bouw (F)	
Tertiaire sector			
45. Handel, onderhoud en reparatie van motorvoertuigen (G)	46. Groothandel en handelsbem. (excl. motorvoertuigen) (G)	47. Detailhandel (excl. motorvoertuigen) (G)	49. Vervoer te land en via pijpleidingen (H)
51. Luchtvaart (H)	52. Opslag en vervoersond. act. (H)	55-56. Horeca (I)	62-63. Computerconsultancy (J)
66. Onderst. financ. act. (K)	68. Vastgoed (L)	69-70. Rechtsk. en boekhoudk. dienstverl. (M)	71. Architecten en ingenieurs (M)
78. Terbeschikkingstelling personeel (N)	80-82. Beveiliging, reiniging en andere onderst. act. (N)	96. Overige persoonlijke diensten (S)	
Quartaire sector			
84. Openbaar bestuur en defensie (O)	85. Onderwijs (P)	86. Menselijke gezondheidszorg (Q)	87-88. Maatschappelijke dienstverlening (Q)
90-92. Creatieve act., kunst, amusement (R)	93. Sport, ontspanning en recreatie (R)		

* De subsectoren zijn per maand weergegeven in dalende volgorde (relatief).

** De gekleurde vakken geven de subsectoren weer die niet worden teruggevonden in de top 30 (absoluut) binnen de volledige Belgische arbeidsmarkt.

Bron © Dynam-Reg dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven & RVA

Figuur 2.6 De top 30 subsectoren op de Waalse arbeidsmarkt met het grootste aantal werknemers op tijdelijke werkloosheid (TW, maart-april 2020; loontrekkende tewerkstelling, maart 2020)

Secundaire sector			
10-12. Vervaardiging voeding, dranken, tabak (C)	16. Houtindustrie (C)	22. Kunststoffenind. (C)	23. Vervaardiging glas, steen, beton, ... (C)
24. Metaalproductie (C)	25. Metaalbewerking (C)	27. Vervaardiging elektrische apparaten (C)	28. Machinebouw (C)
30. Overige transportind. (C)	31-32. Meubelfabricatie, overige industrie (C)	37-39. Afvalbeheer (E)	41-43. Bouw (F)
Tertiaire sector			
45. Handel, onderhoud en reparatie van motorvoertuigen (G)	46. Groothandel en handelsbem. (excl. motorvoertuigen) (G)	47. Detailhandel (excl. motorvoertuigen) (G)	49. Vervoer te land en via pijpleidingen (H)
52. Opslag en vervoersond. act. (H)	55-56. Horeca (I)	62-63. Computerconsultancy (J)	66. Onderst. financ. act. (K)
68. Vastgoed (L)	69-70. Rechtsk. en boekhoudk. dienstverl. (M)	71. Architecten en ingenieurs (M)	78. Terbeschikkingstelling personeel (N)
80-82. Beveiliging, reiniging en andere onderst. act. (N)	96. Overige persoonlijke diensten (S)		
Quartaire sector			
84. Openbaar bestuur en defensie (O)	85. Onderwijs (P)	86. Menselijke gezondheidszorg (Q)	87-88. Maatschappelijke dienstverlening (Q)
90-92. Creatieve act., kunst, amusement (R)	93. Sport, ontspanning en recreatie (R)		

* De subsectoren zijn per maand weergegeven in dalende volgorde (relatief).

** De gekleurde vakken geven de subsectoren weer die niet worden teruggevonden in de top 30 (absoluut) binnen de volledige Belgische arbeidsmarkt.

Bron © Dynam-Reg dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven & RVA

De sectorale impact in relatieve termen is grosso modo vergelijkbaar voor de Vlaamse en de Waalse arbeidsmarkt (figuur 2.5 en 2.6). Nagenoeg alle subsectoren komen in beide gewesten voor in de top 10 van meest getroffen sectoren, zij het in een andere volgorde. Het enige verschil (in april) is de uitzendsector en de autoassemblage voor het Vlaamse Gewest en de menselijke gezondheidszorg en het vervoer te land en via pijpleidingen voor het Waalse Gewest. Wat verder opvalt is dat in de bouwsector in het Waals Gewest 35% van alle tijdelijk werklozen in de sector gesitueerd zijn, terwijl in dit gewest slechts 29% van het totale aantal werknemers in de sector actief is. De bouwsector lijkt dus vooral in het Waals Gewest disproportioneel hard te worden getroffen.

De arbeidsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (figuur 2.4) is sectoraal anders samengesteld dan in het Vlaamse en Waalse Gewest. Qua tijdelijke werkloosheid neemt de bouwsector een minder prominente plaats in. Opmerkelijk is de aanwezigheid van kleine en zeer kleine sectoren in de top 30 die niet voorkomen in de top 30 voor de Belgische arbeidsmarkt: verhuur; reisbureaus; film/televisie/radio; post/koeriers/telecommunicatie.

Tot slot merken we op dat in elke gewest het aantal tijdelijk werklozen in de grootste sectoren een daling kent, met dien verstande dat de cijfers gebaseerd zijn op nog onvolledige RVA-gegevens. In de grotere sectoren loopt deze daling op tot zo'n 5 à 10%. Tegelijk zien we, net als op het nationale niveau, dat in andere sectoren het aantal tijdelijk werklozen net toeneemt.

2.2 De top 20 meest getroffen sectoren

In het vervolg van deze paper leggen we de focus op de eerste methode om tijdelijke werkloosheid te analyseren, met name relatief ten opzichte van de totale tewerkstelling. Deze methode geeft het meest correcte beeld van de onderscheiden impact van de crisis op de tewerkstelling in subsectoren, waarbij het effect van de grootte van de sector wordt geneutraliseerd.

We vertrekken in de volgende hoofdstukken telkens van de top 20 van meest getroffen subsectoren, maar maken hierbij wel abstractie van de zeer kleine sectoren.¹⁴ Zeker wat de dynamieken per subsector betreft (zie hoofdstuk 3), zijn te kleine sectoren weinig vergelijkbaar met andere sectoren. Zo resulteert één aanwerving in een kleine sector als de luchtvaart in relatieve termen in een groot effect, terwijl één aanwerving in andere sectoren de relatieve cijfers minder beïnvloedt. Hierdoor verdwijnen acht subsectoren zoals die in figuur 2.1 zijn weergegeven (top 30) uit de analyse.¹⁵ In de vooropgestelde top 20 van meest getroffen subsectoren (voor subsectoren met >10 000 werknemers) zien we in absolute aantallen 69% van alle tijdelijk werklozen (april) en 34% van de volledige loontrekkende tewerkstelling op de Belgische arbeidsmarkt. De subsectoren worden, samen met de totale loontrekkende tewerkstelling in totaal en per gewest, weergegeven in tabel 2.2. De sectoren zijn weergegeven volgens de mate van impact van de coronacrisis in termen van tijdelijke werkloosheid, in aflopende volgorde.

¹⁴ Het betreft sectoren met minder dan 10 000 werknemers in dienst: zie punt 2.1 en tabel b1.5 in bijlage.

¹⁵ Het betreft binnen de top 20 de luchtvaart (nace 51), de reisbureaus en -organisatoren (nace 79), de vervaardiging van andere transportmiddelen (nace 30), de houtindustrie (nace 16), de drukkerijen (nace 18) en de reparatie van computers en consumentenartikelen (nace 95). Verder vallen uit de top 30 ook de mijnbouw (nace 5-9) en de overige gespecialiseerde wetenschappelijke en technische activiteiten; veterinaire diensten (nace 74-75) weg.

Tabel 2.2 Tewerkstelling in de top 20 van meest getroffen subsectoren (> 10 000 werknemers) op de Belgische arbeidsmarkt (# & %, maart-april 2020)

Sector (+ nace 1-digit)	Nace 2-digit	# WN	% tew BHG	% tew VG	% tew WG	Aandeel TW (april 2020)
Autoassemblage (C)	29	31 406	10,71%	82,12%	6,95%	72,6%
Vervaardiging van textiel, kleding, leer (C)	13-15	21 801	1,52%	86,67%	11,52%	69,0%
Handel, onderhoud en reparatie van motorvoertuigen (G)	45	60 145	6,78%	63,33%	28,97%	67,5%
Meubelfabricatie, overige industrie (C)	31-32	17 068	2,09%	79,79%	17,69%	61,0%
Horeca (I)	55-56	113 023	23,78%	49,97%	25,52%	60,5%
Overige pers. diensten (S)	96	26 053	10,26%	57,51%	31,21%	53,9%
Reclame en marktonderzoek (M)	73	11 798	31,65%	55,87%	10,95%	51,7%
Machinebouw (C)	28	31 309	2,77%	77,71%	19,12%	50,2%
Bouw (F)	41-43	207 299	6,17%	63,92%	29,07%	49,4%
Verhuur en lease (N)	77	10 183	8,98%	76,17%	13,97%	48,8%
Beveiliging, reiniging en andere onderst. act. (N)	80-82	222 971	19,05%	57,82%	22,61%	46,8%
Sport, ontsp., recreatie (R)	93	17 553	14,63%	51,85%	32,29%	45,9%
Metaalbewerking (C)	25	55 624	1,91%	69,07%	28,46%	45,5%
Vervaardiging glas, steen, beton, ... (C)	23	26 526	0,65%	58,64%	40,55%	42,8%
Vervaardiging elektrische apparaten (C)	27	12 350	5,47%	52,83%	41,64%	42,4%
Vervaardiging van elektronica (C)	26	12 281	0,81%	74,90%	24,26%	39,2%
Kunststofindustrie (C)	22	21 711	1,22%	81,19%	17,54%	38,6%
Groothandel en handelsbem. (excl. motorvoertuigen) (G)	46	187 402	10,40%	70,47%	16,69%	38,5%
Detailhandel (excl. motorvoertuigen) (G)	47	257 159	11,88%	55,76%	31,71%	36,2%
Creatieve act., kunst, amusement (R)	90-92	22 103	31,33%	35,84%	28,69%	35,4%
Gemiddeld (BE)	1-98	4 035 393	15,13%	57,24%	26,05%	23,0%

* De subsectoren zijn weergegeven in dalende volgorde (relatief).

Bron © Dynam-dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven & RVA

Tabel 2.2 toont dat in de 20 meest getroffen subsectoren zich maar liefst 9 industriële sectoren bevinden (behorend tot nace C). Deze sectoren vertonen een erg lage tewerkstelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De tewerkstelling is in heel wat industrie-sectoren voornamelijk in het Vlaams Gewest gesitueerd. Uitzonderingen qua industriële tewerkstelling zijn de vervaardiging van glas/steen/beton (nace 23) en van elektrische apparaten (nace 27), waar het aandeel tewerkstelling in het Waals Gewest hoger ligt dan gemiddeld over alle sectoren.

Opvallend in tabel 2.2 zijn verder de horeca (nace 55-56), de bouw (nace 41-43) en de kunst- en amusementssector (nace 90-92). Dit zijn de sectoren die tot nog toe al vaak zijn genoemd als zwaarst getroffen sectoren door de huidige crisis. Merk op dat deze in tabel 2.2 respectievelijk pas op plaats 5, 9 en 20 voorkomen.

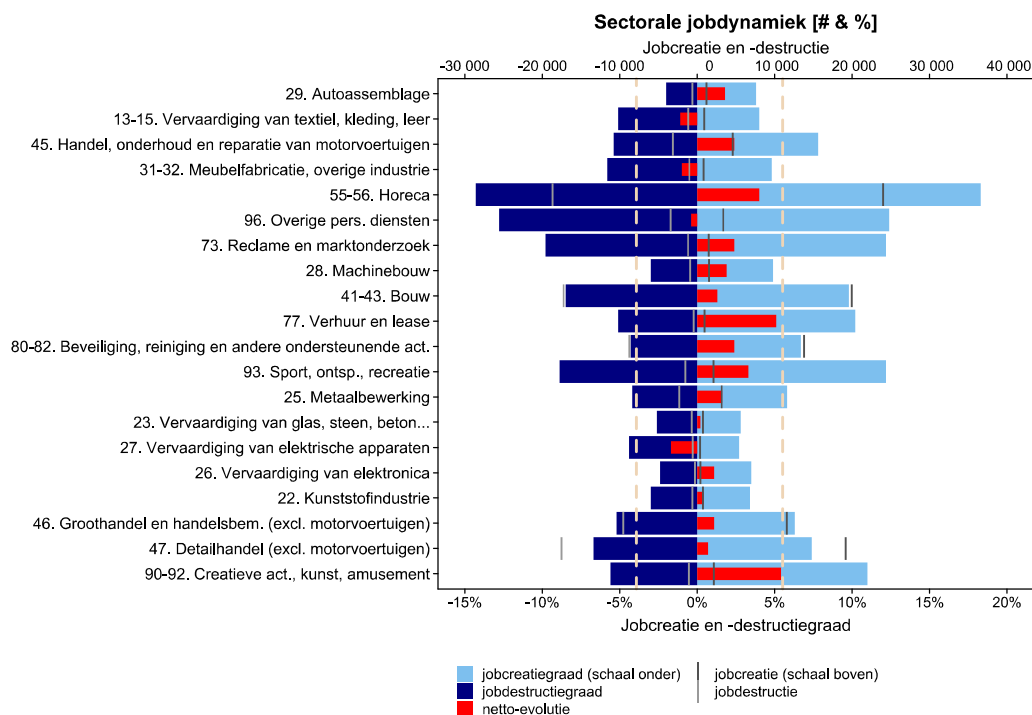
3 | Arbeidsmarktdynamiek in de 20 meest getroffen subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt

Wat zijn de kansen dat een sector heropleeft, eens uit de lockdown verlost? Een antwoord op die vraag is in de eerste plaats afhankelijk van het internationaal economisch klimaat. Sommige sectoren in lockdown zijn daar sterk van afhankelijk, terwijl voor andere sectoren vooral de binnenlandse vraag bepalend is. Bovendien speelt ook de factor van dynamiek van een sector: in welke mate kan een sector snel heropstarten, gelet op het patroon van dynamiek in pre-coronatijden? Eén criterium voor dynamiek is de netto-evolutie van de totale personeelsomvang. Maar een nog adequater criterium vormt de jaarlijkse in- en uitstroom in en uit ondernemingen en organisaties. In dit hoofdstuk passen we dit toe op de 20 meest getroffen subsectoren op de volledige Belgische arbeidsmarkt in de recente periode 2017.4-2018.4. Achtereenvolgens analyseren we de dynamiek op het niveau van jobs, werkgevers en werknemers. Die dynamiek leert ons iets over de mogelijke heropleving als er een kering komt in de crisissituatie.

3.1 Jobdynamiek voor de 20 meest getroffen subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt

Een bron van dynamiek bij werknemers ligt in de dynamiek van jobs. Als er jobs bijkomen, komt er noodzakelijk beweging bij werknemers. Dynamiek op het niveau van de jobs kunnen we nog het best vergelijken met de stoelen op een arbeidsmarkt, die ter beschikking staan voor een ruimere groep van werknemers en die ook onderling of met nieuwe kandidaten op de arbeidsmarkt gewisseld kunnen worden. Deze jobdynamiek wordt weergegeven in figuur 3.1, zowel in absolute (jobcreatie en jobdestructie) als relatieve termen (jobcreatie- en jobdestructiegraad, berekend door de respectievelijke jobcreatie en -destructie te delen door het totale aantal arbeidsplaatsen per sector). Deze graden, weergegeven met behulp van de blauwe balken, maken een vergelijking van de dynamiek tussen verschillende sectoren mogelijk, en laten ons toe een sector als al dan niet dynamisch te bestempelen.

Figuur 3.1 Sectorale jobdynamiek in de 20 meest getroffen subsectoren (sectoren met >10 000 werknemers) op de Belgische arbeidsmarkt (# & %, 2017.4-2018.4)

* De bruin-gestreepte verticale lijn geeft de gemiddelde jobcreatie- en destructiegraad op de volledige Belgische arbeidsmarkt weer.

Bron © Dynam-dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven

Figuur 3.1 laat zien dat heel wat van de sterk getroffen sectoren een vrij hoge relatieve jaarlijkse dynamiek kennen (zie vergelijking met de bruin-gestreepte verticale lijn die de gemiddelde jobcreatie- en jobdestructiegraad weergeeft voor de Belgische arbeidsmarkt). Meest opvallend is de horeca, die zowel absoluut en relatief de hoogste jobdynamiek laat optekenen. Deze sector staat voor een jobcreatiegraad van 18,3% en een jobdestructiegraad van 14,3%.

Over het algemeen vertonen de sectoren die tot eenzelfde sectorgroep behoren, een gelijkaardige dynamiek. De eerste groep zijn de industriële sectoren, onder nace-groep C.¹⁶ In elk van deze sectoren wordt een lage jobcreatie- en destructiegraad opgemeten, die vaak onder (en in sommige gevallen net boven) het Belgische gemiddelde blijft. De zwaarst getroffen sector, die van de autoassemblage (nace 29), laat zo een jobcreatiegraad van slechts 3,8% optekenen, de jobdestructiegraad ligt op 2%. Er worden hier met andere woorden per 1000 jobs slechts 38 jobs gecreëerd. Heel anders gedraagt zich de bouw, onder nace-groep F. Deze sector kent met een jobcreatiegraad van 9,8% en een jobdestructiegraad van 8,5% een beduidend hogere dynamiek, wat vrij atypisch is voor de groep van de secundaire sector die naast de bouw ook de industrie omvat.

De tertiaire sectoren¹⁷ daarentegen worden over het algemeen gekenmerkt door een hoge relatieve dynamiek. Belangrijkste uitschieter is zoals gezegd de horeca, waar per 1 000 jobs 183 jobs worden gecreëerd. Ook het reclamewezen en marktonderzoek (nace 73) en de overige persoonlijke diensten (nace 96) scoren hier hoog.

¹⁶ Het betreft de sectoren met nace-codes 10-39.

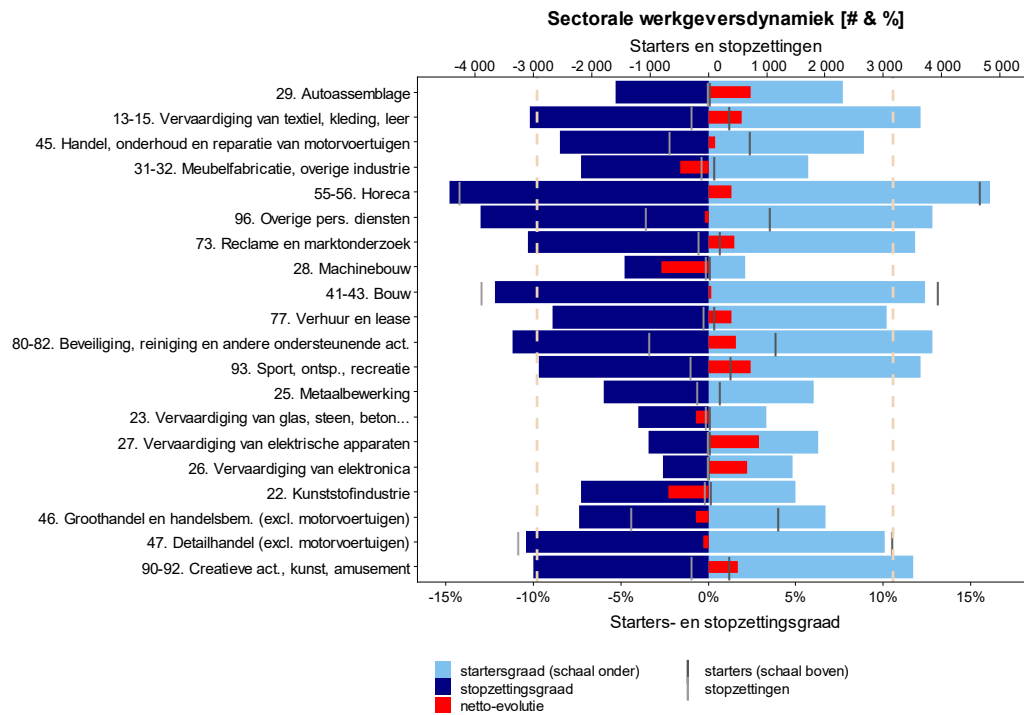
¹⁷ Zie figuur 2.2 in het voorgaande hoofdstuk. Onder de tertiaire sectoren vallen nace 45, 46, 47, 55-56, 73, 77, 80-82, 96.

Tot slot zijn er de quartaire sectoren, vertegenwoordigd door de sectoren van de sport, ontspanning en recreatie (nace 93) en de creatieve activiteiten, kunst en amusement (nace 90-92). Beide sectoren laten een erg hoge jobcreatie- en destructiegraad optekenen, en ook de netto-evolutie ligt er beduidend hoog. Deze sectoren kunnen met andere woorden gezien worden als sterke groeisectoren in pre-coronatijden. Ze groeperen tal van culturele, sportieve en recreatieve organisaties, waar de volatilititeit van de werkgelegenheid zeer groot is. Merk op dat deze sectoren zich verder vrij atypisch gedragen in de groep van de quartaire sectoren. De grootste sectoren in deze groep (denk aan openbaar bestuur/defensie, onderwijs) worden gekenmerkt door een grote mate van jobstabiliteit, en tekenen lage dynamieken op.

3.2 Werkgeversdynamiek in de meest recente periode voor de 20 meest getroffen subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt

Een voorname bron van dynamiek in jobs en werknemers ligt in het komen en gaan van ondernemingen die overgaan tot minstens één werknemer of verdwijnen als werkgever (maar eventueel wel kunnen blijven bestaan als onderneming zonder personeel). In Dynam-terminen gaat het om ondernemingen als startende werkgevers en stopzettingen als werkgever. Figuur 3.2 geeft deze werkgeversdynamiek weer voor de 20 meest getroffen subsectoren in de periode 2017.4-2018.4.

Figuur 3.2 Werkgeversdynamiek in de 20 meest getroffen subsectoren (sectoren met >10 000 werknemers) op de Belgische arbeidsmarkt (# & %, 2017.4-2018.4)

* De bruin-gestreepte verticale lijn geeft de gemiddelde starters- en stopzettingensgraad op de volledige Belgische arbeidsmarkt weer.

Bron © Dynam-dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven

Wat betreft het komen en gaan van ondernemingen, weergegeven door de werkgeversdynamiek,¹⁸ zien we opnieuw heel wat sectorale variatie. Meest opvallend is wederom de horeca, waar zowel absoluut als relatief de hoogste dynamiek wordt opgemeten. Over het algemeen laten de subsectoren met de grootste absolute jobdynamiek (zoals in figuur 3.1 weergegeven) ook het grootste aantal en aandeel startende en stoppende ondernemingen optekenen.

De werkgeversdynamiek in de industriële sectoren, onder nace-groep C, ligt erg laag. Enige uitzondering is de sector vervaardiging van textiel, kleding en leer (nace 13-15), waar de starters- en stopzettingsgraad boven het Belgische gemiddelde uitkomt. De lage dynamiek in de industrie vindt haar oorsprong in het feit dat investeringskosten voor de oprichting van nieuwe ondernemingen en voor de aanpassing van de productiecapaciteit hier hoger liggen dan in de dienstensector. Hierdoor zijn ondernemingen er gemiddeld ouder en groter. In de bouw zien we, in tegenstelling tot het algemene beeld in de secundaire sector, dan weer een starters- en stopzettingsgraad die sterk boven het Belgische gemiddelde uitkomt.

In de groep van de tertiaire sectoren zijn er grote intersectorale verschillen. Zoals gezegd kent de horeca de hoogste relatieve werkgeversdynamiek. De investeringskosten voor de oprichting van nieuwe ondernemingen ligt hier dan ook erg laag en bestaande ondernemingen zijn doorgaans jonger en kleiner. Dit verklaart het jaarlijkse grote aantal starters in de sector. Het aantal stopzettingen ligt niet enkel hoog doordat deze sector jaarlijks heel wat faillissementen te verwerken krijgt. We zien hier ook dat, door het grote aandeel kleine ondernemingen, heel wat werkgevers de overstap maken van één of enkele werknemers in dienst naar geen werknemers in dienst (wat in Dynam als stopzetting als werkgever wordt gerekend, terwijl de onderneming wel kan blijven bestaan zonder personeel). Gegevens van STATBEL geven aan dat er in de horeca in 2019 zo'n 2 000 faillissementen te betreuren waren, terwijl de Dynam-cijfers spreken over 4 259 stopzettingen. Meer dan de helft van de stopzettingen hier betreft met andere woorden ondernemingen die verdwijnen als werkgever, maar wel blijven bestaan als onderneming zonder personeel. Als we verder kijken binnen de tertiaire sectoren laat ook de sector van de beveiliging en reiniging een vrij hoge werkgeversdynamiek optekenen. Het aandeel startende ondernemingen en stopzettingen ligt in de handel (nace 45; 46; 47) dan weer onder het Belgische gemiddelde.

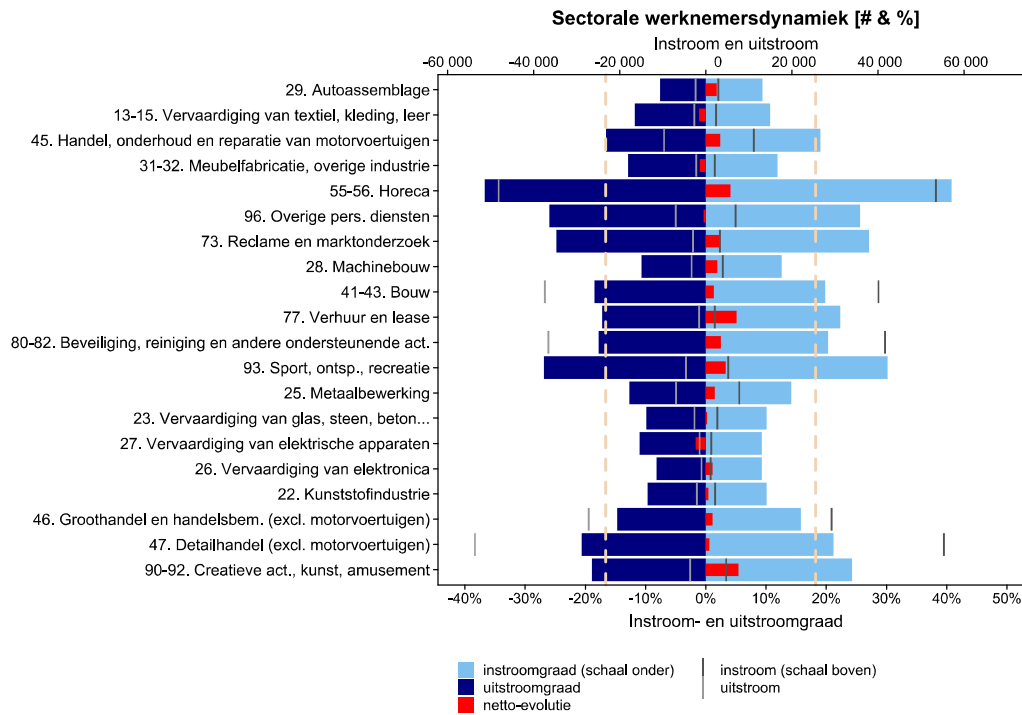
Tot slot zijn er nog de twee weergegeven quartaire sectoren. Zowel de sector van de sport, ontspanning en recreatie (nace 93) als die van de creatieve activiteiten, kunst en amusement (nace 90-92) laten een bovengemiddelde werkgeversdynamiek optekenen. Ook hier zijn heel wat kleine ondernemingen actief: meer dan 85% van de ondernemingen heeft minder dan 10 werknemers in dienst.

3.3 Werknemersdynamiek in de meest recente periode voor de 20 meest getroffen subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt

Jobdynamiek en werkgeversdynamiek liggen mee aan de basis van de werknemersdynamiek, de jaarlijkse instroom en uitstroom van werknemers in en uit bedrijven en organisaties op de arbeidsmarkt, zoals weergegeven in figuur 3.3.

¹⁸ Merk op dat een stopzettingen niet noodzakelijk de stopzetting van alle activiteiten van een onderneming betekent.

Figuur 3.3 Werknemersdynamiek in de 20 meest getroffen subsectoren (sectoren met >10 000 werknemers) op de Belgische arbeidsmarkt (# & %, 2017.4-2018.4)

* De bruin-gestreepte verticale lijn geeft de gemiddelde instroom- en uitstroomgraad op de volledige Belgische arbeidsmarkt weer.

Bron © Dynam-dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven

De werknemersdynamiek in de 20 meest getroffen sectoren vertoont eveneens grote variatie, zij het niet noodzakelijk op identieke wijze als de job- en werkgeversdynamiek zoals weergegeven in figuren 3.1 en 3.2. De hoogste relatieve werknemersdynamiek zien we in de horeca (nace 55-56), terwijl absoluut gezien de detailhandel (nace 47) de kroon spant.

De subsectoren die tot de industrie behoren, laten naast een lage job- en werkgeversdynamiek ook een lage werknemersdynamiek optekenen. In heel wat sectoren (zoals de vervaardiging van textiel, kledij, leer (nace 13-15) of de meubelfabricatie (nace 31-32)) zien we bovendien een negatieve netto-evolutie. Hier stroomden in 2017.4-2018.4 met andere woorden meer mensen uit dan er werden aangeworven.

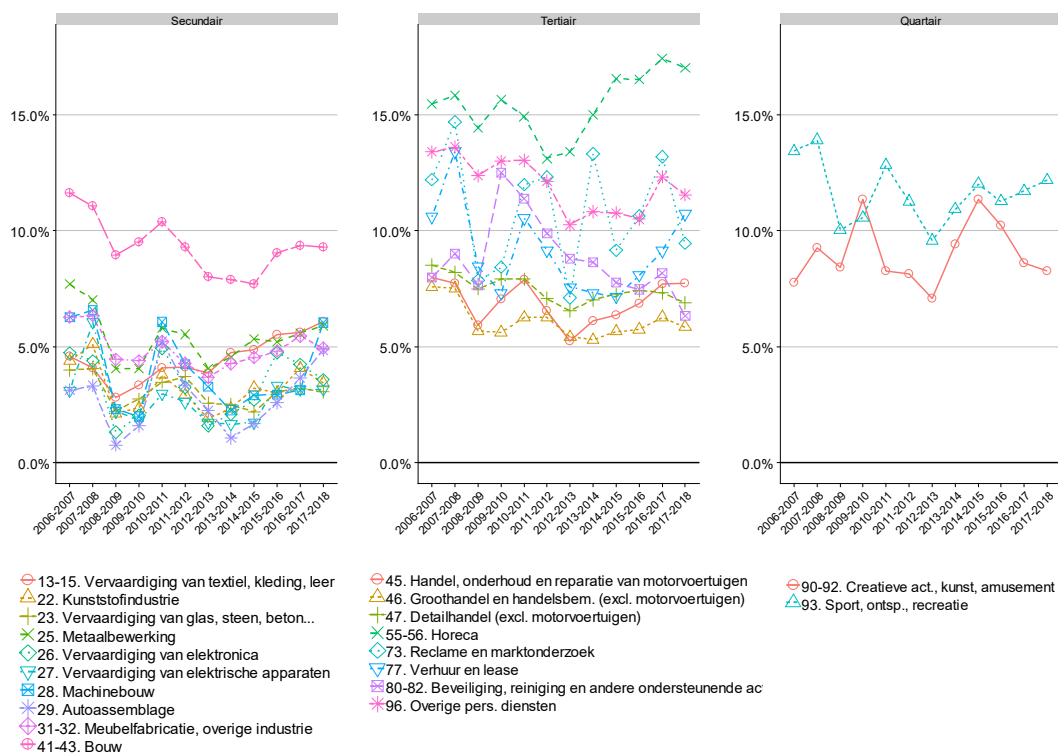
De tertiaire sectoren laten over het algemeen een hoge werknemersdynamiek zien. Die is het hoogst in de horeca, maar ook in de overige persoonlijke diensten (nace 96), het reclamewezen en markt-onderzoek (nace 73) of de detailhandel (nace 47) ligt deze boven het Belgisch gemiddelde.

Ook de werknemersdynamiek in de weergegeven quartaire sectoren loopt vrij gelijkaardig aan de job- en werkgeversdynamiek. Het aandeel aanwervingen en exits ligt in de sector sport en ontspanning (nace 93) en de creatieve activiteiten, kunst en amusement (nace 90-92) beduidende hoger dan het Belgische gemiddelde. De volatiliteit van de werkgelegenheid is in deze sectoren dan ook zeer groot.

3.4 Samenvattend: lange termijn-evolutie van de dynamiek voor de 20 meest getroffen subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt

Hoewel de huidige coronacrisis uniek is op de arbeidsmarkt, in die zin dat de crisis startte met een aanbodschok en evolueert naar een vraagschok, zijn er tegelijk ook lessen te trekken uit het verloop van de voorgaande recessie en het herstel dat erop volgde. Het leert ons immers iets over de crisisbestendigheid van een sector, en over het al dan niet snelle herstel na een periode van laagconjunctuur. Concluderend kunnen we stellen dat een hoge dynamiek bevorderlijk kan zijn voor een snelle heropleving. We staven dit aan de hand van figuur 3.4, die de evolutie van de jobcreatiegraad weergeeft voor de 20 meest getroffen subsectoren in de huidige crisis. We bekijken enkel de jobcreatiegraad; ook de andere elementen van dynamiek vertonen een gelijkaardig beeld.

Figuur 3.4 Evolutie van de jobcreatiegraad in de 20 meest getroffen sectoren (sectoren met >10 000 werknemers) (%; 2006.2-2018.2)

Bron © Dynam-dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven

Algemeen wordt in figuur 3.4 opnieuw duidelijk wat al in figuur 3.1 werd aangetoond: de meest getroffen tertiaire en quartaire sectoren kennen een beduidend hogere dynamiek dan de secundaire sectoren (met uitzondering van de bouw). De volatiliteit is verder het grootst in sectoren met een hoge dynamiek, zoals de horeca, reclame en marktonderzoek of ook de weergegeven quartaire sectoren.

Bovendien is het relevant om de evolutie te bekijken die elk van de verschillende sectoren kenden gedurende de twee crisisdips in het vorige decennium (2008-2009 en 2012-2013), in relatie tot de mate van dynamiek. Deze dips zijn in elk van de 20 subsectoren zichtbaar, resulterend in een sterk gedaalde jobcreatiegraad. In de weergegeven tertiaire sectoren zien we meteen na de eerste dip (2008-2009) over het algemeen een sterk stijgende jobcreatiegraad. Deze jobcreatiegraad bereikt in de

meeste sectoren zelfs het niveau van voor de crisis. Dit beeld is zeker in de horeca en de beveiliging en reiniging zichtbaar, twee sectoren met een hoge dynamiek. In de industriële sectoren en de bouw blijft deze crisis langer voelbaar, en heeft de jobcreatiegraad twee jaar nodig om terug te herstellen. De jobcreatiegraad van voor de crisis wordt niet opnieuw bereikt. Binnen de quartaire sectoren wordt de eerste crisisdip sterk gevoeld in de sport- en recreatiesector, in de sector van de creatieve activiteiten daalt de jobcreatiegraad amper.

De tweede dip sneed economisch minder diep, maar was des te meer en langer voelbaar in de tewerkstellingscijfers. Zo kennen de tertiaire sectoren met de laagste jobcreatiegraad een erg traag evoluerend herstel, waarbij de jobcreatiegraad in bijvoorbeeld de groothandel of de handel in motorvoertuigen pas in 2016-2017 opnieuw een hoogtepunt bereikt. In de sector met de hoogste dynamiek, de horeca, verloopt dit herstel sneller. Ook in de weergegeven quartaire sectoren, die een relatief hoge dynamiek kennen, bereikt de jobcreatiegraad na 2 jaar opnieuw een hoog niveau. De evolutie in de sectoren van de industrie is anders. De verschillende subsectoren zijn in de figuur moeilijk van elkaar te onderscheiden, gezien ze elk een vrij gelijkaardig verloop kennen. Dit verloop kenmerkt zich door een gestaag stijgende evolutie van de jobcreatiegraad na de tweede crisisdip. Dit herstel sleept meerdere jaren aan. In de bouw, die een hogere dynamiek kent, zien we een sneller herstel.

Grosso modo blijkt uit figuur 3.4 dat de sectoren met een hogere dynamiek over het algemeen beter bestand zijn tegen en vooral sneller heropleven na crisisperiodes. Veel bewegingen van in- en uitstroom, startende en stoppende ondernemingen, jobcreatie en –destructie blijken alvast één belangrijk element in het beginnend herstel na een crisis- of recessieperiode. Al betekent herstel niet noodzakelijk dat dezelfde mensen aan de slag blijven en dezelfde ondernemingen blijven bestaan. Voor een snel herstel zal verder veel afhangen van enkele dwingende randvoorwaarden, zoals het op gang komen van het culturele en verenigingsleven, het toerisme, koopkracht en binnenlandse consumptie, de normalisering van de internationale economie en de hardnekkigheid van het coronavirus waarmee het allemaal begon.

4 | Profiel van werknemers en werkgevers binnen de 20 meest getroffen subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt

Instromende werknemers en startende werkgevers vormen de exponenten van arbeidsmarktdynamiek. Als deze onder druk komen, rijst de vraag wie hiervan de dupe is. Dit hoofdstuk stelt scherp op het profiel van de 20 meest getroffen subsectoren. We vergelijken deze profielen voor de top 20 met het gemiddelde profiel voor de Belgische arbeidsmarkt. De werkgeversgegevens bekijken we in relatie tot het totaal aantal actieve werkgevers per sector.

4.1 Werknemersprofiel van de instroom in de 20 meest getroffen subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt

In tabel 4.1 wordt de instroom in de 20 meest getroffen subsectoren weergegeven, naar enkele werknemerskenmerken. We bekijken het aandeel vrouwen, jongeren, ouderen, arbeiders, kleinere deeltijdjobs, laaggeschoolden en single quarter jobs (jobs met een duurtijd van minder dan een kwartaal) in de instroom (dus niet in de totale personeelsomvang) per subsector. Een focus op het profiel van de *instroom* is revelerend omdat wie recent is aangeworven, door de huidige crisis (mogelijk) als eerste zal moeten uitstromen (het LIFO-principe). Verder toont de instroom wie potentieel had kunnen aangeworven worden, maar door de huidige crisis minder kans maakt om een arbeidsplaats te bemachtigen.

Tabel 4.1 Werknemersprofiel van de instroom in de 20 meest getroffen subsectoren (sectoren met >10 000 WN) op de Belgische arbeidsmarkt (% , 2017.4-2018.4)

Sector (+ groep)	Nace 2-digit	% vrouwen	% -25	% 55+	% arbeiders	Deeltijd 0-65%	% laag-geschoold	% single quarter jobs
Autoassemblage (S)	29	17%	26%	3%	72%	1%	31%	16%
Vervaardiging van textiel, kleding, leer (S)	13-15	37%	17%	6%	67%	5%	33%	13%
Handel, onderhoud en reparatie van motorvoertuigen (I)	45	15%	31%	5%	57%	11%	29%	15%
Meubelfabricatie, overige industrie (S)	31-32	34%	23%	6%	63%	7%	15%	10%
Horeca (I)	55-56	48%	29%	7%	93%	28%	37%	40%
Overige pers. diensten (I)	96	75%	39%	8%	77%	39%	31%	25%
Reclame en marktonderzoek (I)	73	51%	19%	6%	10%	6%	16%	38%
Machinebouw (S)	28	16%	26%	5%	58%	2%	17%	8%
Bouw (S)	41-43	10%	25%	5%	77%	5%	39%	16%
Verhuur en lease (I)	77	27%	20%	5%	38%	7%	22%	21%
Beveiliging, reiniging en andere onderst. act. (I)	80-82	68%	17%	6%	84%	42%	46%	26%
Sport, ontp., recreatie (Q)	93	37%	34%	6%	34%	36%	19%	30%
Metaalbewerking (S)	25	13%	21%	6%	71%	3%	35%	15%
Vervaardiging van glas, steen, beton, ... (S)	23	15%	15%	5%	67%	2%	32%	9%
Vervaardiging van elektrische apparaten (S)	27	19%	21%	4%	49%	2%	14%	10%
Vervaardiging van elektronica (S)	26	30%	19%	4%	29%	2%	6%	7%
Kunststofindustrie (S)	22	22%	21%	3%	65%	2%	26%	11%
Groothandel en handelsbem. (excl. motorvoertuigen) (I)	46	35%	15%	6%	29%	7%	18%	14%
Detailhandel (excl. motorvoertuigen) (I)	47	62%	34%	5%	13%	24%	26%	22%
Creative act., kunst, amusement (Q)	90-92	48%	16%	5%	18%	22%	12%	27%
Gemiddeld BE	1-98	47%	23%	5%	44%	17%	26%	27%

* De subsectoren zijn weergegeven in dalende volgorde (relatief gebruik tijdelijke werkloosheid).

Bron © Dynam-dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven & Ksz

De 20 meest getroffen sectoren tellen zowel typisch mannelijke (industrie, bouwsector) als typisch vrouwelijke sectoren (overige persoonlijke diensten, beveiliging en reiniging, detailhandel). Bovendien kennen enkele sectoren een grote instroom van arbeiders (horeca; beveiliging en reiniging; bouw), terwijl andere vooral bedienden aanwerven (reclame en marktonderzoek, detailhandel, creatieve activiteiten, kunst en amusement). Deze verdeling hangt niet noodzakelijk samen met de instroom naar geslacht.

De instroom van jongeren in elke sector ligt beduidend hoger dan die van ouderen. Dat is niet verwonderlijk, gezien het hoge aandeel instromers en ook de hogere jobmobiliteit van jongeren. Dat

maakt jongeren extra vatbaar in deze crisis: een grote terugval van het aantal vacatures (VDAB) treft vooral de jongeren proportioneel hard. Het jongste profiel van instroom komt voor in de overige persoonlijke diensten (39%), detailhandel (34%), sport, ontspanning en recreatie (34%), handel in motorvoertuigen (31%) en horeca (29%).

Enkele sectoren kennen een erg groot aandeel instroom in kleinere deeltijdjobs (<65%), met name beveiliging en reiniging (42%), overige persoonlijke diensten (39%), sport, ontspanning en recreatie (36%) en horeca (28%). In andere sectoren worden voornamelijk werknemers in voltijdse contracten aangeworven, zoals in de industrie of bouw. Deze verdeling hangt deels samen met de opdeling van elke sector naar geslacht, gezien vrouwen vaker dan mannen in een deeltijds regime aan de slag gaan.

Qua scholingsniveau bestaat een erg groot aandeel van de instroom uit laaggeschoolden in de beveiliging en reiniging (46%), bouw (39%), horeca (37%). Ook in enkele industriële sectoren tellen de aanwervingen een vrij hoog aandeel laaggeschoolden, zoals in de metaalbewerking (35%), vervaardiging van textiel, kleding, leer (33%) of vervaardiging glas, steen, beton, ... (32%). Het contrast binnen industriële sectoren is groot, in bijvoorbeeld de sector vervaardiging van elektronica (6%), vervaardiging elektrische apparaten (14%) of meubelfabricatie en overige industrie (15%) is het aandeel laaggeschoolden erg laag.

Tot slot valt op dat vooral in de horeca (40%), reclame en marktonderzoek (38%), sport, ontspanning en recreatie (30%) en creatieve activiteiten, kunst en amusement (27%) werknemers worden aangeworven in contracten met een duurtijd van minder dan een kwartaal.

Samenvattend leren we dat vooral de dienstensectoren (zowel tertiair als quair) die aanwezig zijn in de 20 meest getroffen sectoren vaak een instroomprofiel vertonen van heel wat jongeren, kleine deeltijdjobs en instroom in single quarter jobs. De verdeling naar opleidingsniveau is in deze sectoren minder eenduidig. Enkele dienstensectoren worden gekenmerkt door een hoog aandeel laaggeschoolden, terwijl in andere sectoren meer midden- of hooggeschoolden aan de slag zijn. De instroom in industriële sectoren kent een heel ander profiel; hier stromen vooral mannelijke arbeiders in voltijdse contracten in. Het aandeel instroom in single quarter jobs blijft laag, onder het Belgische gemiddelde. Ook hier vinden we zowel sectoren met meer instroom van laaggeschoolden als sectoren met meer instroom van midden- en hooggeschoolden. De instroom van jongeren is voor alle sectoren erg hoog: enerzijds worden door de grote terugval van het aantal vacatures (VDAB) dan ook de jongeren disproportioneel hard getroffen, anderzijds zijn de jongeren (omwille van het LIFO-principe) mogelijk de eerste die verplicht moeten uitstromen als de onderneming in moeilijkheden komt¹⁹.

4.2 Werkgeversprofiel in de 20 meest getroffen subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt

Tabel 4.2 vergelijkt de verdeling van het werkgeversprofiel per subsector. De parameters zijn het aandeel zelfstandigen, startende werkgevers (starters met minstens één werknemer), micro-ondernemingen (<10 werknemers), en kleine en middelgrote ondernemingen (10-250 werknemers; excl. micro-ondernemingen) ten opzichte van het totaal aantal werkgevers per sector.

¹⁹ In crisistijd zijn jongeren door hun groot aandeel in tijdelijke arbeid en/of hun geringere anciënniteit minder beschermd tegen ontslag (VDAB, 2011).

Tabel 4.2 Werkgeversprofiel in de 20 meest getroffen subsectoren (sectoren met >10 000 WN) op de Belgische arbeidsmarkt (% , 2017.4-2018.4)

Sector (+ groep)	Nace 2-digit	% zelfstandigen	% startende werkgevers	% micro-ondernemingen (<10 WN)	% KMO's (10-250 WN)
Autoassemblage (S)	29	1%	8%	51%	40%
Vervaardiging van textiel, kleding, leer (S)	13-15	10%	12%	88%	12%
Handel, onderhoud en reparatie van motorvoertuigen (I)	45	16%	9%	84%	16%
Meubelfabricatie, overige industrie (S)	31-32	17%	6%	78%	22%
Horeca (I)	55-56	21%	16%	90%	10%
Overige pers. diensten (I)	96	64%	13%	96%	4%
Reclame en marktonderzoek (I)	73	19%	12%	83%	16%
Machinebouw (S)	28	1%	2%	52%	46%
Bouw (S)	41-43	26%	12%	88%	12%
Verhuur en lease (I)	77	13%	10%	83%	17%
Beveiliging, reiniging en andere onderst. act. (I)	80-82	13%	13%	79%	19%
Sport, ontp., recreatie (Q)	93	25%	12%	88%	12%
Metaalbewerking (S)	25	7%	6%	67%	33%
Vervaardiging van glas, steen, beton, ... (S)	23	3%	3%	63%	34%
Vervaardiging van elektronische apparaten (S)	27	2%	6%	51%	43%
Vervaardiging van elektronica (S)	26	2%	5%	47%	48%
Kunststofindustrie (S)	22	1%	5%	59%	38%
Groothandel en handelsbem. (excl. motorvoertuigen) (I)	46	7%	7%	89%	10%
Detailhandel (excl. motorvoertuigen) (I)	47	16%	10%	79%	21%
Creatieve act., kunst, amusement (Q)	90-92	30%	12%	87%	13%
Gemiddeld BE	1-98	17%	11%	84%	15%

* De subsectoren zijn weergegeven in dalende volgorde (relatief gebruik tijdelijke werkloosheid).
Bron © Dynam-dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven & NBB

Tabel 4.2 toont dat gemiddeld op de Belgische arbeidsmarkt 17% van alle werkzame personen (zelfstandigen en werknemers) actief is als zelfstandige. Vooral in de sector van de overige persoonlijke diensten (nace 96; 64%) ligt dit aandeel aan pak hoger. Ook in de sectoren van de creatieve activiteiten, kunst en amusement (nace 90-92; 30%), de bouw (nace 41-43; 26%) of de sport, ontspanning en recreatie (nace 93; 25%) ligt het aandeel zelfstandigen beduidend hoger dan gemiddeld.

De derde kolom in tabel 4.2 geeft het aandeel starters per sector ten opzichte van het totaal aantal werkgevers per sector (of de startersgraad, zoals in figuur 3.2 aan bod kwam). De horeca (nace 55-56) kent, in vergelijking met de andere sectoren, een erg hoge startersgraad (16%). Deze gaat in de horecasector gepaard met ook een erg hoge stopzettingsgraad. In pre-coronatijden kent deze sector met andere woorden een hoge turbulentie van ondernemingen die opstarten en ondernemingen die teruggevallen zonder personeel of ophouden te bestaan.

Op de Belgische arbeidsmarkt heeft gemiddeld 84% van de ondernemingen minder dan 10 loontrekkenden in dienst. Het overgrote deel van de ondernemingen wordt met andere woorden geclassificeerd als micro-onderneming. Van de meest getroffen subsectoren springen vooral de overige persoonlijke diensten (nace 96; 96%), de horeca (nace 55-56; 90%), de groothandel (nace 46; 89%) eruit. Merk op dat een groot aandeel micro-ondernemingen vaak samenhangt met een groot aandeel starters. De bestaande ondernemingen in deze sectoren zijn doorgaans jonger en kleiner.

Een groot aandeel kleine en middelgrote ondernemingen (10-250 werknemers) vinden we typisch in de industrie-sectoren. Zo heeft in de IT-industrie (nace 26) 48% van de ondernemingen tussen 10 en 250 werknemers in dienst, en ook in de machinebouw (nace 28; 46%) of de elektronica-industrie (nace 27; 43%) is dit aandeel erg hoog. De sector vervaardiging van textiel, kleding en leer (nace 13-15) is vrij atypisch binnen de groep van industrie-sectoren; hier behoort amper 12% van de ondernemingen tot de KMO's tussen 10 en 250 werknemers, zonder dat dit gecompenseerd wordt door een groot aandeel starters zoals wel het geval in de horeca (10% KMO's, 16% starters op jaarbasis).

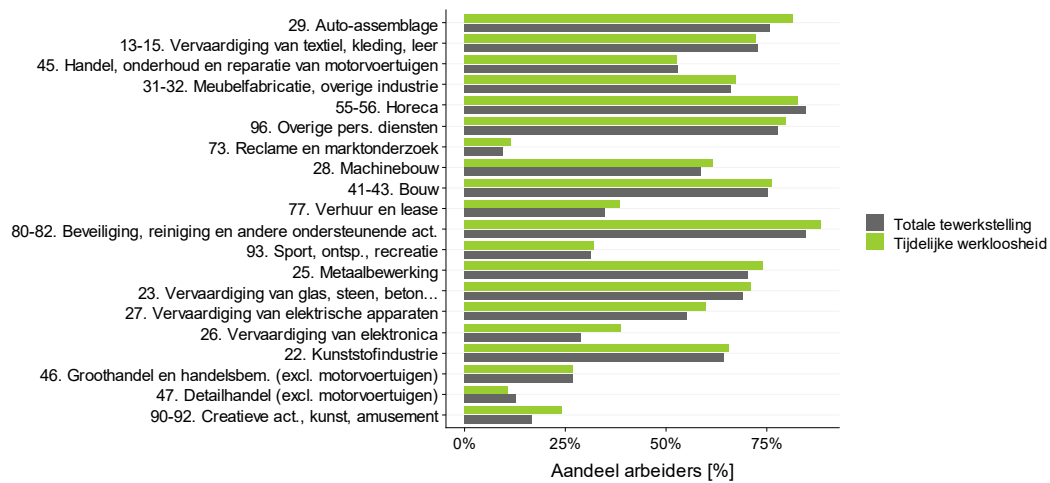
Samenvattend blijken vooral in de sectoren met een hogere dynamiek van startende en stoppende ondernemingen (de weergegeven tertiaire en quataire sectoren) heel wat jonge micro-ondernemingen actief. Jonge ondernemingen groeien gemiddeld dan wel sterker en sneller dan ondernemingen die al een tijd in de markt verankerd zijn, toch komt een periode van crisis hier harder binnen. Deze ondernemingen zijn immers sterker onderhevig aan personeelsinkrimpingen en de kans op mislukking en dus faillissement is hier groter²⁰. Grote ondernemingen in sectoren als de industrie zijn doorgaans ouder en kennen een veel stabielere werkgelegenheid. De kans op een stopzetting neemt sterk af naarmate de onderneming groter is geworden. Toch zijn deze ondernemingen niet immuun voor crisisperiodes: deze impact is vooral voelbaar in termen van jobdestructie.

4.3 Profiel van de tijdelijk werklozen

In voorgaande secties kwam het profiel van de werknemers (instroom) in de 20 meest getroffen sectoren in beeld voor de totale personeelsomvang van loontrekkenden. Voor sectoren met een hoog aandeel van werknemers op tijdelijke werkloosheid, zal het profiel van de tijdelijk werkloze werknemers daar sterk mee overeenstemmen. Maar in vele gevallen is het aandeel op tijdelijke werkloosheid kleiner dan de helft, zelfs voor de meest getroffen sectoren. Typisch voor tijdelijke, en met name economische werkloosheid, is dat het gaat om arbeiders en veel minder om bedienden. Figuur 4.1 geeft bij wijze van inleiding weer in welke mate het gaat om arbeiders in de tijdelijke werkloosheid vanwege corona-overmacht. We verwijzen graag naar onze vervolgpaper voor een meer omvattende analyse van het profiel van tijdelijk werklozen.

²⁰ De kans op een stopzetting neemt af naarmate de leeftijd van een onderneming toeneemt (Vandekerckhove, Struyven & Bulté, 2014).

Figuur 4.1 Aandeel arbeiders in tijdelijke werkloosheid in de 20 meest getroffen subsectoren op de Belgische arbeidsmarkt (sectoren met >10 000 WN) (TW, april 2020; loontrekkende tewerkstelling, maart 2020)

* De figuur geeft het aandeel arbeiders in de tijdelijke werkloosheid (april 2020) en in de totale tewerkstelling (maart 2020).

Bron © Dynam-dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven & RVA

De top 20 van meest getroffen sectoren leert dat het vooral gaat om arbeiders die op tijdelijke werkloosheid komen, maar de verschillen zijn niet uitgesproken, ook niet voor de typische arbeiderssectoren. Enkel voor de creatieve en evenementensector (nace 90-92) en de elektronica-industrie (nace 26) is het aandeel arbeiders meer uitgesproken. Deze bevinding toont aan dat de populatie van tijdelijk werkloze werknemers in de huidige crisis een meer divers profiel vertoont dan bij economische werkloosheid in de voorgaande recessie.

Een vervolgpaper zal dieper ingaan op in het kaart brengen van het volledige profiel van de tijdelijk werklozen. Hiervoor is het op dit moment nog te vroeg; deze analyse wordt pas relevant als het systeem van tijdelijke werkloosheid naar een selectievere toepassing zal evolueren.

bijlage 1 Bijlage

b1.1 Bijlage bij hoofdstuk 1

Tabel b1.1 Overzicht van de subsectoren binnen de primaire sector (o.b.v. NACE-BEL)

Primaire sector
1. Landbouw (A)
2. Bosbouw (A)
3. Visserij en aquacultuur (A)
5-9. Mijnbouw (B)

Tabel b1.2 Overzicht van de subsectoren binnen de secundaire sector (o.b.v. NACE-BEL)

Secundaire sector
10-12. Vervaardiging voeding, dranken, tabak (C)
13-15. Vervaardiging textiel, kleding, leer (C)
16. Houtindustrie (C)
17. Papierwaren (C)
18. Drukkerijen (C)
19. Cokes en raffinage (C)
20. Chemie (C)
21. Farma-industrie (C)
22. Kunststofindustrie (C)
23. Vervaardiging glas, steen, beton, ... (C)
24. Metaalproductie (C)
25. Metaalbewerking (C)
26. Vervaardiging elektronica
27. Vervaardiging elektrische apparaten (C)
28. Machinebouw (C)
29. Autoassemblage (C)
30. Overige transportind. (C)
31-32. Meubelfabricatie, overige ind. (C)
35. Prod. en distr. elektriciteit (D)
36. Winning, behandeling en distr. van water (E)
37-39. Afvalbeheer (E)
41-43. Bouw (F)

Tabel b1.3 Overzicht van de subsectoren binnen de tertiaire sector (o.b.v. NACE-BEL)

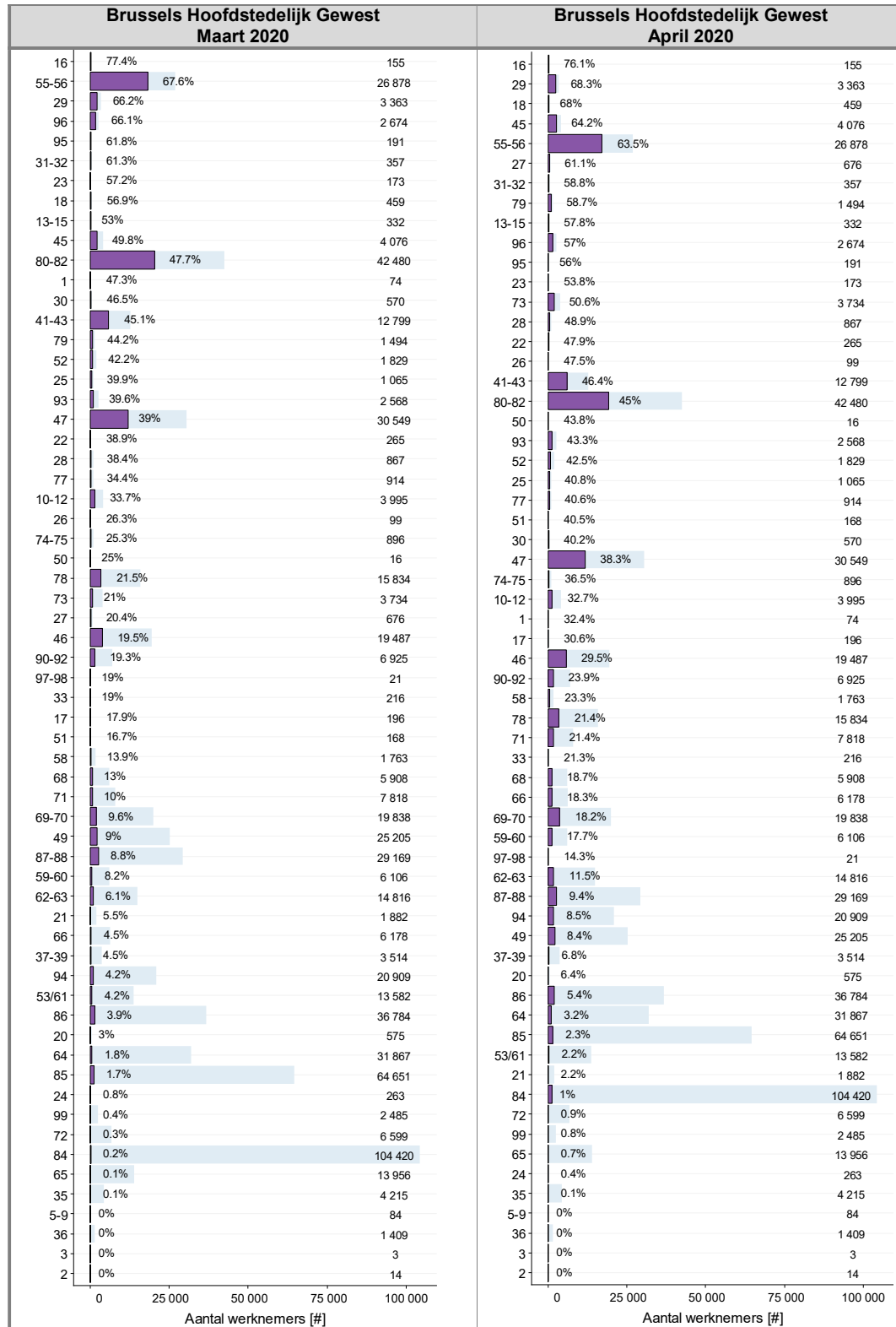
Tertiaire sector
33. Reparatie en installatie machines (C)
45. Handel, onderhoud en reparatie van motorvoert. (G)
46. Groothandel en handelsbem. (excl. motorvoert.) (G)
47. Detailhandel (excl. motorvoertuigen) (G)
49. Vervoer te land en via pijpleidingen (H)
50. Vervoer over water (H)
51. Luchtvaart (H)
52. Opslag en vervoersond. act. (H)
53/61. Posterijen, koeriers, telecomm. (H/J)
55-56. Horeca (I)
58. Uitgeverijen (J)
59-60. Film, video, televisie, radio (J)
62-63. Computerconsultancy (J)
64. Financiële dienstverlening (K)
65. Verzekeringen/fondsen (K)
66. Onderst. financ. act. (K)
68. Vastgoed (L)
69-70. Rechtsk. en boekhoudk. dienstverl. (M)
71. Architecten en ingenieurs (M)
72. Wet. spur- en ontwikkelingswerk (M)
73. Reclamewezen en marktonderzoek (M)
74-75. Overige wet. en techn. act. (M)
77. Verhuur en lease (N)
78. Terbeschikkingstelling personeel (N)
79. Reisbureaus en -organisatoren (N)
80-82. Beveiliging, reiniging en andere onderst. act. (N)
95. Reparatie computers en consumentenart. (S)
96. Overige persoonlijke diensten (S)
97-98. Huishoudens als werkgever (T)

Tabel b1.4 Overzicht van de subsectoren binnen de quataire sector (o.b.v. NACE-BEL)

Quataire sector
84. Openbaar bestuur en defensie (O)
85. Onderwijs (P)
86. Menselijke gezondheidszorg (Q)
87-88. Maatschappelijke dienstverlening (Q)
90-92. Creatieve act., kunst, amusement (R)
93. Sport, ontspanning, recreatie (R)
94. Verenigingen (S)

b1.2 Bijlage bij hoofdstuk 2

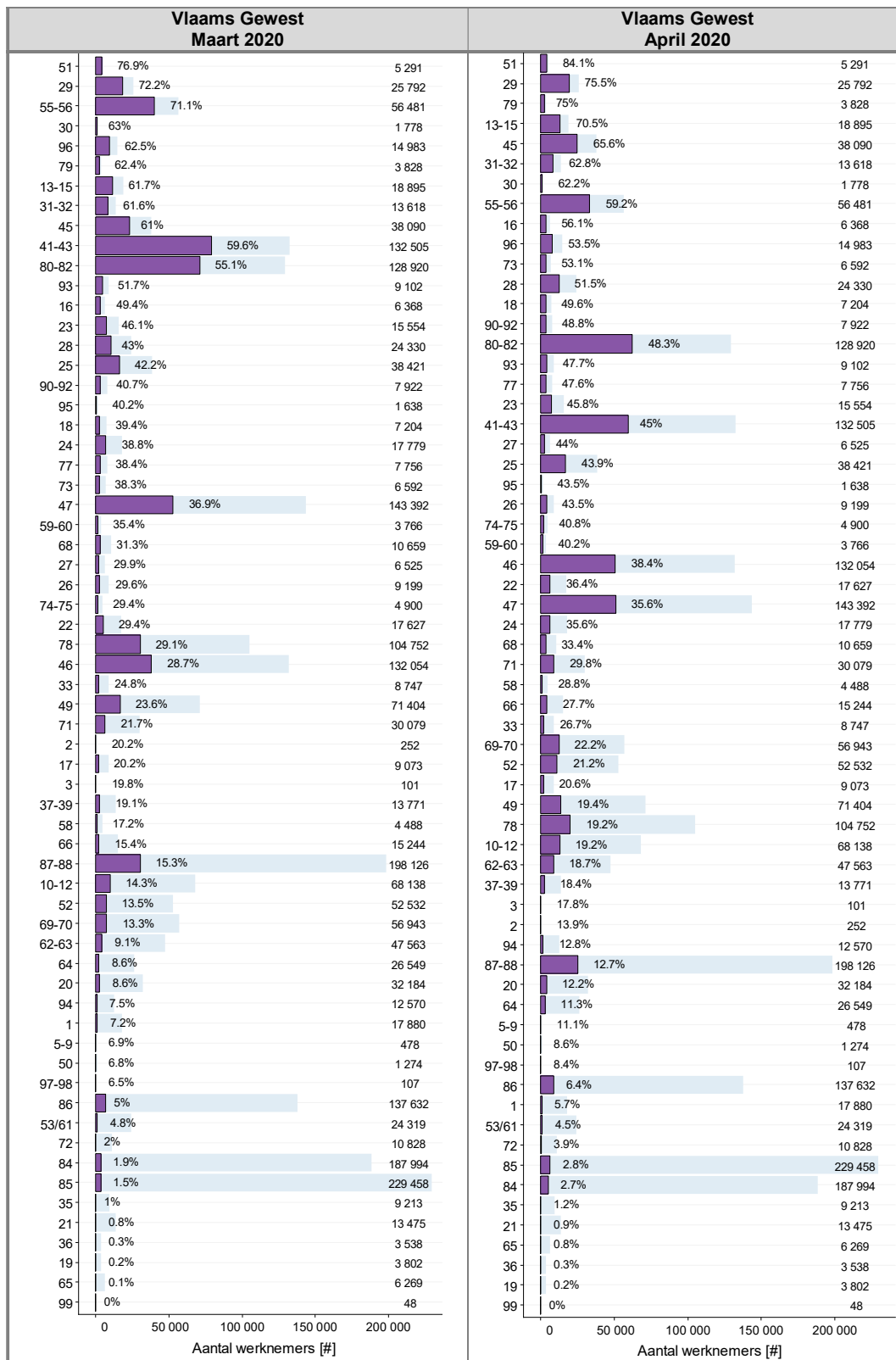
Figuur b1.1 De 63 subsectoren op de Brusselse arbeidsmarkt volgens het aandeel werknemers op tijdelijke werkloosheid ten opzichte van de totale loontrekkende tewerkstelling (# & %, maart-april 2020)

* De subsectoren zijn weergegeven in dalende volgorde (relatief).

Bron © Dynam-dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven & RVA

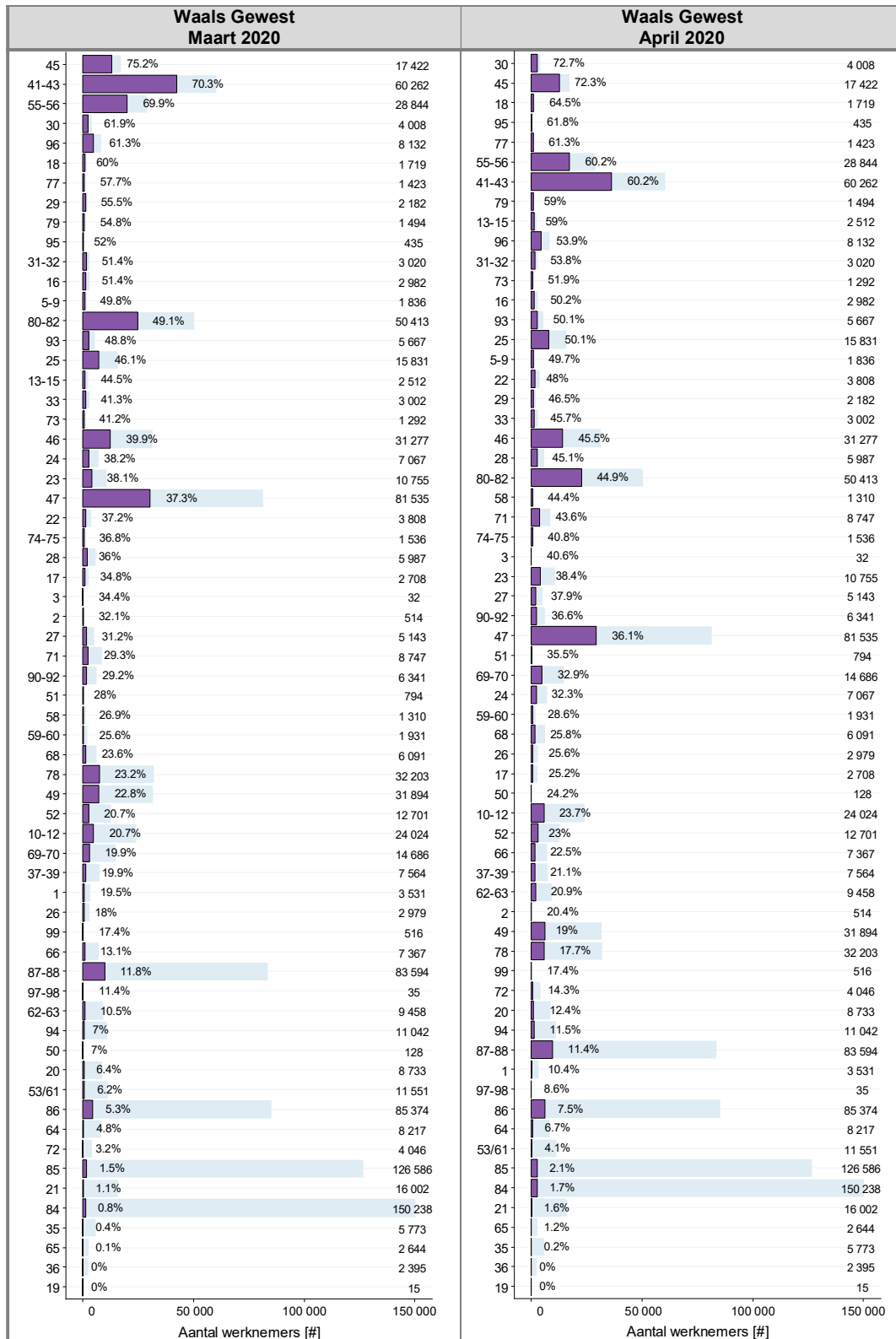
Figuur b1.2 De 63 subsectoren op de Vlaamse arbeidsmarkt volgens het aandeel werknemers op tijdelijke werkloosheid ten opzichte van de totale loontrekkende tewerkstelling (# & %, maart-april 2020)

* De subsectoren zijn weergegeven in dalende volgorde (relatief).

Bron © Dynam-dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven & RVA

Figuur b1.3 De 63 subsectoren op de Waalse arbeidsmarkt volgens het aandeel werknemers op tijdelijke werkloosheid ten opzichte van de totale loontrekkende tewerkstelling (# & %, maart-april 2020)

* De subsectoren zijn weergegeven in dalende volgorde (relatief).

Bron © Dynam-dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven & RVA

Tabel b1.5 Indeling van de 63 subsectoren volgens sectorgrootte (#, maart 2020)

Indeling volgens sectorgrootte	Nace 2-digit	# WN	
Zeer grote sectoren	84	473 689	
	85	423 632	
	87-88	311 332	
	86	261 107	
	47	257 159	
	80-82	222 971	
	41-43	207 299	
	46	187 402	
	78	153 441	
	49	129 093	
	55-56	113 023	
	Grote sectoren	10-12	96 645
		69-70	93 132
62-63		73 054	
52		67 364	
64		67 223	
45		60 145	
25		55 624	
53/61		49 711	
71		48 017	
94		45 153	
20		41 530	
Middelgrote sectoren		29	31 406
		21	31 369
	28	31 309	
	66	29 243	
	23	26 526	
	96	26 053	
	24	25 149	
	37-39	24 883	
	68	22 962	
	65	22 925	
	90-92	22 103	
	72	22 024	
	13-15	21 801	
Kleine sectoren	22	21 711	
	1	21 679	
	35	19 235	
	93	17 553	
	31-32	17 068	
	27	12 350	
	26	12 281	
	33	12 098	
	17	11 983	
	59-60	11 876	
	73	11 798	
	77	10 183	
	Zeer kleine sectoren	16	9 521
18		9 412	
74-75		7 644	
58		7 608	
36		7 342	
79		6 891	
51		6 787	
30		6 366	
97-98		4 415	
19		3 818	
99		3 172	
5-9		2 399	
95		2 305	
50	1 476		
2	787		
3	136		

Bron © Dynam-dataset, Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en HIVA-KU Leuven & RVA

